

REPUBLIKA E SHQIPËRISË

**STRATEGJIA
KOMBËTARE
E ARSIMIT
2004 - 2015**

PËRMBAJTJA

LISTA E SHKURTIMEVE TË PËRDORURA.....	4
HYRJE.....	5
PJESA A	
PRIORITETET PËR ZHVILLIMIN E SEKTORIT TË ARSIMIT PARAUNIVERSITAR	7
A.1 QEVERISJA-REFORMIMI DHE FORCIMI I KAPACITETEVE MENAXHUESE...	7
A.1.1 Reformimi i MASH.....	7
A.1.2 Decentralizimi.....	7
A.1.3 Autonomia e shkollave.....	8
A.1.4 Sistemi i menaxhimit të informacionit në sektorin e arsimit (EMIS)	8
A.1.5 Raportimi dhe sigurimi i cilësisë.....	9
A.2 PËRMIRËSIMI I CILËSISË SË PROCESIT MËSIMOR (MËSIMDHËNIE/NXËNIE)	9
A.2.1 Zhvillimi i kurrikulës	10
Korniza kurrikulare kombëtare	
Racionalizimi i lëndëve	
Brendia. Integrimi vertikal dhe horizontal	
Struktura e kurrikulës së arsimit parauniversitar	
Zgjedhja e lëndëve nga nxënësit dhe kurrikula gjithpërfshirëse	
A.2.2 Zhvillimi i profesionit të mësimdhënies	12
Parashikim më i mirë i kërkesës për mësues	
Forcimi i Qendrës së Trajnimit dhe Kualifikimit për Arsimin	
Përmbajtja/procesi i kurrikulës për trajnimin e mësuesve, etj	
Skema motivuese të punësimit të bazuara në meritat	
Shqyrtimi i modeleve të reja dhe alternative të trajnimit të mësuesve	
Sigurimi i cilësisë/regjistrimi i mësuesve	
Trajnimi i mësuesve gjatë punës dhe rrjetet profesionale	
A.2.3 Tekstet shkollore	13
Përzgjedhje më e mirë e përmbajtjes dhe strukturës shpjeguese	
Koordinimi i kërkesës dhe ofertës për tekstet shkollore	
Menaxhimi i kërkesës dhe ofertës për tekstet alternative	
Privatizimi	
Mbulimi i kostos	
A.2.4 Burimet alternative të mësimdhënies	14
A.2.5 Provimet dhe vlerësimet.....	15
Forcimi i kapaciteteve	
Monitorimi i cilësisë dhe përdorimi i treguesve ndërkombëtarë	
Zhvillimi dhe menaxhimi i provimeve kombëtare	
A.3 FINANCIMI I ARSIMIT PARAUNIVERSITAR	16
A.3.1 Instrumentat dhe proceset për transferimin e fondeve.....	16
Modeli “për nxënësit” i financimit	
Financimi i Qeverisë Vendore	
Menaxhimi i shpenzimeve korrente nga MASH	
Përgjegjshmëria dhe transparencë	
Kapaciteti i planifikimit të buxhetit	
A.3.2 Rritja e efikasitetit në financimin e nënsektorit	18
Komunikimi dhe shkëmbimi i informacionit	

Mbledhja e të ardhurave për shkollat	
Përfundimi nga taksat i investimeve në arsim	
Rialokimi i fondeve.	
A.3.3 Sistemet e ekspertizës dhe mbështetjes së reformës së propozuar	19
A.4 KRIJIMI I KAPACITETEVE DHE ZHVILLIMI I BURIMEVE NJERËZORE –	
NDRYSHIMI KONCEPTUAL	19
A.4.1 Arsimit si shërbim ndërsektoral	19
A.4.2 Racionalizimi i shpërndarjes së shkollave	20
A.4.3 Inspektimi dhe ndihma	20
A.4.4 Profesionalizimi i mësimdhënies.....	20
A.4.5 Lëndët me zgjedhje dhe specialitetet	21
A.4.6 Zhvillimi i politikave të bazuar në kërkim dhe të orientuar nga të dhënat.....	21
A.5 ZHVILLIMI I ARSIMIT PROFESIONAL	22
A.5.1 Panoramë e përgjithshme e Arsimit Profesional	22
A.5.2 Karakteristikat kryesore dhe problematika e AP	22
A.5.3 Objektivat strategjike të Arsimit Profesional	24
PJESA B	
MATRICA E POLITIKËS: ÇËSHTJET E RËNDËSISHME, OBJEKTIVAT, PËRFITUESIT,	
INDIKATORËT MONITORUES DHE AFATET KOHORE	27
B.1 QEVERISJA - REFORMIMI DHE FORCIMI I KAPACITETIT MENAXHUES.....	27
B.2 PËRMIRËSIMI I CILËSISË SË PROCESIT MËSIMOR (MËSIMDHËNIE/ NXËNIE). 29	
B.3 REFORMA FINANCIARE PËR ARSIMIN PARAUNIVERSITAR	31
B.4 KRIJIMI I KAPACITETEVE DHE ZHVILLIMI I BURIMEVE NJERËZORE KALIMI KONCEPTUAL	33
PJESA C	
PLANI I ZBATIMIT	36
C.1 QEVERISJA-REFORMIMI DHE FUQIZIMI I KAPACITETIT MENAXHUES	37
C.2 PËRMIRËSIMI I CILËSISË SË PROCESIT MËSIMOR (MËSIMDHËNIE/ NXËNIE)	39
C.3 FINANCIMI I ARSIMIT PARAUNIVERSITAR.....	41
C.4 KRIJIMI I KAPACITETEVE DHE ZHVILLIMI I BURIMEVE NJERËZORE.....	42
PJESA D:	
PËRMbledhje e preventivit të kostove	44
PJESA E	
MATRICAT E INPUT-it TË BURIMEVE	45
E.1 Qeverisja-reformimi dhe forcimi i kapaciteteve menaxhuese	48
E.2 Përmirësimi i cilësisë së procesit mësimor	49
E.3 Financimi i arsimit parauniversitar	51
E.4 Krijimi i kapaciteteve dhe zhvillimi i burimeve njerëzore	53

LISTA E SHKURTIMEVE TË PËRDORURA

BB Banka Botërore
BE Bashkimi Europian
CARDS Asistenca e Komunitetit për Rindërtim, Zhvillim dhe Stabilizim
DAR Drejtoria Arsimore Rajonale
EFA Arsimi për të Gjithë
EMIS Sistemi i Menaxhimit të Informacionit në Arsim
GDP Produkti Kombëtar Bruto
IKS Instituti i Kurrikulës dhe Standardeve
ILO Organizata Botërore e Punës
INSTAT Instituti i Statistikave
LSMS Studimi Vlerësues i Standardit të Jetesës
MASH Ministria e Arsimit dhe e Shkencës
MBP Menaxhimi në bazë të performancës
MPVD Ministria e Pushtetit Vendor dhe Decentralizimit
OECD Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim
OJF Organizatë Jofitimprurëse
PV Pushteti Vendor
QKAVP Qendra Kombëtare Arsimore e Vlerësimit dhe Provimeve
QTKA Qendra e Trajnimit dhe Kualifikimit për Arsimin
SAPP Sektori i Analizës së Politikave dhe Planifikimit
SKZHAP Strategjia Kombëtare e Zhvillimit të Arsimit Parauniversitar
SKZHES Strategjia Kombëtare e Zhvillimit Ekonomik e Social
TIK Teknologjia e Informacionit dhe Komunikimit
UNICEF Fondi i Kombeve të Bashkuara për Fëmijët
VKM Vendim i Këshillit të Ministrave
ZA Zyrë Arsimore

HYRJE

Kjo Strategji mbështetet në dokumentin "Strategjia Kombëtare e Zhvillimit të Arsimit Parauniversitar 2004-2015", i miratuar nga Qeveria shqiptare në qershor 2004.

Ndryshimet kryesore të kësaj Strategjie në krahasim me atë dokument janë:

- Është shtuar kapitulli i strategjisë së arsimit profesional;
- Është shtuar një pjesëz e posaçme për shërbimin privat arsimor;
- Nuk janë përfshirë ato fjali të cilat bëjnë fjalë ngushtësisht për veprimtarinë ose pikëpamjet e një qeverie të caktuar.

Strategjia Kombëtare e Arsimit është frut i kontributeve disavjeçare i specialistëve shqiptarë dhe të huaj, si dhe i mësuesve e menaxherëve tanë arsimorë. Ne i falenderojmë ata për zemërsisht.

Një mirënjohje e posaçme u përket institucioneve prestigjioze ndërkombëtare e në vçanti Bankës Botërore për asistencën e pazëvendësueshme që dhanë në hartimin e kësaj Strategjie dhe po japin në zbatimin e saj.

Kjo Strategji ka vlerën e një e një platforme kombëtare, brenda të cilës të gjitha grupet e interesit do të mund të japin kontributin e tyre. Ajo konkretizon një nga përpjekjet më të rëndësishme për angazhimin intensiv profesional, vendosjen e dialogut gjithpërfshirës dhe mirëkuptimin ndërmjet aktorëve të ndryshëm.

Strategjia synon të garantojë një sistem arsimor kombëtar e modern, i cili të nxitë rritjen e qëndrueshme ekonomike dhe konsolidimin e demokracisë, si dhe suksesin në dialogun dhe kompeticionin me vendet e rajonit dhe më gjerë.

Ky dokument është përvijuar pas këshillimeve të gjera dhe intensive me përfaqësues të grupeve të ndryshme të interesit, si mësues, menaxherë arsimorë, prindër, nxënës, OJF, sindikatat, intelektualë, etj.

Dokumenti është strukturuar në bazën e disa pjesëve kryesore:

PJESA A identifikon fushat prioritare në zhvillimin e arsimit parauniversitar në Shqipëri. Kjo pjesë paraqet pikat e forta dhe të dobta dhe sugjeron veprime të mundshme, që synojnë të forcojnë pikat e forta dhe të eliminojnë ato të dobta. Diskutimet në këtë strategji udhëhiqen nga parimet dhe praktikrat më të mira të zhvillimit të arsimit, siç reflektohen në Organizatën për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik (OECD) dhe në vendet e BE. Në pjesën A

identifikohen 4 çështje me rëndësi jetike, të cilat janë: qeverisja dhe menaxhimi i arsimit, përmirësimi i cilësisë së mësimnxënies, financimi i arsimit dhe zhvillimi i kapaciteteve për zbatimin e strategjisë kombëtare të arsimit.

PJESA B specifikon, për çdo çështje të trajtuar në pjesën A, objektivat dhe përfituesit, monitorimin e treguesve, rreziqet dhe supozimet, si dhe afatet në formën e matricave të politikave. Ky informacion është nxjerrë nga përshkrimet e fushave prioritare respektive në pjesën A dhe përmbledhet në katër matrica të ndryshme.

PJESA C përmban planin e zbatimit dhe parashikon afatet, si dhe rradhën e veprimtarive të përshkruara në pjesët A dhe B. Informacioni është strukturuar në katër fusha prioritare dhe çdo fushë trajtohet më vete¹.

PJESA D paraqet një përmbledhje të preventivit të kostos për zbatimin e Strategjisë Kombëtare të Arsimit Parauniversitar. Preventivi bazohet në kostot e njësive të mbledhura nga një sërë burimesh si MASH, Projekti i BB dhe nga OJF-të.

PJESA E pasqyron Matricën e Inputit të Burimeve dhe supozimet e përdorura në paraqitjen dhe llogaritjen e preventivit të kostove.

¹Strategjia Kombëtare e Arsimit është një dokument në nivel makro dhe, si i tillë, nuk merr përsipër të trajtojë detajet në nivel mikro të të gjitha aktiviteteve dhe procedurave të lidhura me të. Në procesin e zbatimit të kësaj strategjie do të hartohen projekte plotësuese.

A - PRIORITETET PËR ZHVILLIMIN E SEKTORIT TË ARSIMIT PARAUNIVERSITAR

A1 Qeverisja - Reformimi dhe forcimi i kapaciteteve menaxhuese

Zbatimi i një modeli menaxhimi ende tepër të centralizuar në qeverisjen e vendit në përgjithësi dhe në fushën e shërbimeve në veçanti, sjell uljen e efektivitetit dhe të efikasitetit së administratës publike. Ndërsa ristrukturimi formal kah decentralizimi ka shënuar progres të dukshëm në disa sektorë, duke përfshirë edhe sektorin e arsimit, ritmet e decentralizimit të përgjegjësive dhe të autoritetit vendimmarrës nga niveli qendror drejt atij vendor në këtë sektor nuk janë të kënaqshme sidomos në arsimin parauniversitar.

A1.1 Reformimi i MASH

Ndërsa një ristrukturim i MASH është realizuar nën asistencën e Bankës Botërore dhe disa hapa janë hedhur në riorganizimin e nivelit të dytë (DAR dhe ZAR), sfida pasuese është funksionimi i sistemit menaxhues të performancës në të gjitha nivelet e qeveri-sjes arsimore. Kjo nënkupton rritjen e transparencës për rolet e vendeve të punës në të gjithë piramidën administrative dhe qartësimin më të mirë të detyrave, përgjegjësive dhe detyrimeve reciproke institucionale për secilin vend pune. Kjo do të rrisë shkallën e performancës së çdo individi të angazhuar në menaxhimin e sistemit. Theksojmë se ndërhyrja do të marrë parasysh veprimet dhe procedurat e nevojshme për të siguruar dhe ruajtur nivelin minimal të performancës. Sistemi do të sigurojë raportimin dhe auditimin në disa drejtime, duke rritur në këtë mënyrë transparencën për veprimtarinë e tij. Ai do të sigurojë krijimin e mekanizmave të brendshëm dhe të jashtëm brenda sistemit të menaxhimit. Në një periudhë afatshkurtër, MASH do të operojë sipas mo-delit të menaxhimit me bazë performance dhe më pas do të kalohet në nivel rajonal (drejtoritë arsimore), lokal dhe deri në nivel dhe shkolle. Modelet me bazë performan-ce do të përdoren për të krijuar përgjegjësi individuale më të mëdha për vetëzhvillim dhe novacione.

A.1.2 Decentralizimi

Decentralizimi në sektorin e arsimit do të sigurojë zgjerimin e pjesëmarrjes dhe rritjen e efektivitetit të grupeve të interesit në përvijimin e projekteve arsimore dhe zbatimin e tyre.

Një projekt i detajuar tanimë për decentralizimin është një mbështetje e rëndësishme për realizimin e këtij procesi. Sipas tij MASH, në bashkëpunim me ministri të tjera dhe me mbështetjen e organizmave ndërkombëtare, do të realizojë delegime të përgjegjësi-ve qarqeve, drejtorive arsimore rajonale, zyrave arsimore, bashkive e komunave, si dhe shkollave.

Platforma e zbatimit synon:

- ndarjen e përgjegjësi-ve funksionale në sektorin e arsimit ndërmjet niveleve të qeverisjes;
- identifikimin e kushteve për të rritur përgjegjësinë mbi funksionet që priten të decentralizohen, nga niveli qendror në nivelin shkollë.

Ky proces do të realizohet përmes një balance të kujdesshme ndërmjet centralizmit dhe decentralizmit, shoqëruar me ndërgjegjësimin për rreziqet dhe mundësitë e suksesit.

A.1.3 Autonomia e shkollave

Nën këtë sistem të decentralizuar, shkollave do t'u kërkohet të marrin përgjegjësi të mëdha në planifikimin, menaxhimin dhe përmirësimin cilësor të shërbimeve që ato sigurojnë. Aktualisht, strukturat dhe personeli ekzistues kanë kapacitete të kufizuara për ta kthyer këtë në realitet. Komunitetet lokale dhe prindërit në të kaluarën janë përfshirë shumë pak në planifikimin e veprimtarive shkollore dhe zgjidhjen e problemeve eventuale që shoqëronin procesin mësimor, prandaj ata e ndjejnë jo si duhet përgjegjësinë për zhvillimin dhe ruajtjen e cilësisë së shërbimeve që ofrohen nga shkollat.

Realizimi i autonomisë shkollore përfshin ndryshimin e një pjese të legjislacionit. Legjislacioni aktual nuk inkurajon dhe nuk mbështet sa duhet pjesëmarrjen e prindërve apo drejtorëve të shkollave për të marrë iniciativa novatore që lidhen me përmirësimin e kushteve të punës në shkollat e tyre.

Skema e granteve për shkollat, si element thelbësor i autonomisë shkollore do të favo-rizojë krijimin e kapaciteteve në shkolla dhe në nivel rajonal për planifikimin dhe bu-xhetimin. Këto kapacitete do të zhvillohen në mënyrë të vazhdueshme në të tre nivelet e arsimit parauniversitar . Me gjithë luhatjet, që mund të shoqërojnë procesin, progresi kah autonomia shkollore do të jetë i qëndrueshëm në 10 vitet e ardhshme. Kjo reformë do të sigurohet edhe duke formuar grupe shkollash të vogla, që do t'i ndajnë midis tyre aftësitë që të çojnë

në autonomi. Këto shkolla do të shërbejnë gjithashtu për të pilotuar përvojat e reja të tyre, në mënyrë që të testohet modeli i decentralizimit në arsim.

A.1.4 Sistemi i menaxhimit të informacionit në sektorin e arsimit (EMIS)

Baza jo e plotë e të dhënave paraqet pengesa të mëdha në zhvillimin e politikave dhe procedurave për përmirësimin e cilësisë së sistemit arsimor. Me asistencën e BB, në MASH është krijuar Sektori i Analizës së Politikave dhe Planifikimit (SAPP), si njësi kyçe në analizën e të dhënave dhe zhvillimin e politikave arsimore. Ky sektor, në bashkëpunim me Drejtorinë e Informacionit dhe Statistikës në MASH, do të vazhdojë të bashkëpunojë ngushtësisht me INSTAT, për përcaktimin e kategorive dhe niveleve të përpunimit të të dhënave që do të grumbullojë sistemi arsimor e më gjerë. Projekti i BB ka mbështetur gjithashtu zhvillimin e një sistemi EMIS, i cili do të ndihmojë SAPP në arritjen e detyrave të veta.

Sistemi EMIS nënkupton edhe kërkimin konceptual dhe hetimin analitik të të dhënave për qëllime studimore. EMIS duhet të ketë kapacitetin për të kategorizuar të dhënat ekonomike, infrastrukturore, sociale (duke përfshirë grupet e minoritetit) dhe arsimore sipas niveleve: rural, urban dhe qendror, qarku, bashkie/komune, deri në nivel shkolle.

Njësia e mbledhjes dhe përpunimit të informacionit duhet të fuqizohet dhe të rritë veprimtarinë e vet në disa drejtime:

- informacioni, që do të grumbullohet, duhet të përfaqësojë një sistem unik të dhë-nash, përta i takon nomenklaturës dhe shkallës së përpunimit;
- nomenklatura e të dhënave, që do të grumbullohen, duhet të jetë përgjegjësi e MASH dhe e miratuar në nivelin më të lartë;
- besueshmëria dhe plotësimi i informacionit duhet të konfirmohen edhe nëpërmjet bashkëpunimit institucional me INSTAT;
- informacioni i grumbulluar të konsiderohet pronësi institucionale në shërbim të sistemit.

A.1.5 Raportimi dhe sigurimi i cilësisë

Sigurimi i cilësisë së shërbimeve arsimore kërkon një ndryshim filozofik thelbësor, i cili nuk ka të bëjë vetëm me bërjen e politikave, por edhe me monitorimin.

Vetëvlerësimi i individit ose strukturave të caktuara të sistemit, është një mjet matës i fuqishëm dhe një procedurë e shpejtë vlerësimi që duhet të përdoret

sa më dendur. Për të arritur besueshmërinë për rezultatet e bazuara në metodën e vetëvlerësimit, duhet të alternohet monitorimi periodik i jashtëm me atë të brendshëm. Një monitorim i tillë i koordinuar (i jashtëm dhe i brendshëm) lejon të bëhet në shkallë kombëtare dhe ndër-kombëtare krahasimi i cilësisë së performancës nga ana e menaxherëve dhe speciali-stëve të arsimit, administratorëve, etj. Ky sistem i dyfishtë monitorimi do të disponojë dhe shfrytëzojë mënyra të shumta për raportim dhe auditim me qëllim që të rritet transparenca e procesit dhe besueshmëria e përfundimeve të arritura. Ai do të shoqërohet nga mekanizma të brendshëm dhe të jashtëm për sigurimin e cilësisë së auditimit.

Monitorimi i brendshëm i performancës së shkollës mundëson ndërmarrjen e veprime-ve të efektshme për përmirësime në formën e asistencës nga njësitë e specializuara lokale dhe kombëtare. Nëse një shkollë nuk arrin të përmbushë standardet e veta dhe objektivat e arritjeve të nxënësve, të përcaktuara në planet e veta zhvillimore, atëhere përgjegjësia i mbetet stafit pedagogjik dhe drejtuesve të shkollës. Në raste të tilla, qeveria vendore, e bazuar në përgjegjësitë e transferuara në kuadër të decentralizimit të sektorit arsimor, mund të kufizojë përgjegjësitë e deleguara te shkolla dhe të shpërndajë bordin e shkollës.

Organizimi i inspektimit me dy nivele, qendror dhe lokal, është një hap tjetër drejt krijimit të strukturave që raportojnë cilësinë.

A.2 Përmirësimi i cilësisë së procesit mësimor (mësimdhënie / nxënie)

Pas ndryshimit të sistemit politiko – ekonomik, iniciativat qeveritare për zhvillimin social dhe ekonomik orientuan ndërtimin e shoqërisë demokratike dhe instalimin e ekonomisë së tregut.

Strategjia Kombëtare e Zhvillimit Ekonomik e Social parashikon objektiva afatgjata e afatmesme për rritjen e qëndrueshme ekonomike, reduktimin e varfërisë dhe të problemeve sociale. Realizimi i këtyre objektivave kërkon në radhë të parë reformimin e sistemit arsimor, për ta përdorur si mbështetje reale për realizimin e iniciativave qeveritare.

Duke qenë se kurrikula dhe procesi mësimor përfaqësojnë bazën e sistemit arsimor, përmirësimet e sistemit arsimor nisin pikërisht me rishikimin e kurrikulës dhe modernizimin e procesit mësimor. Kështu, qysh nga viti 1993, kurrikula e arsimit parauniversitar, procesi i mësimdhënie-mësimnxënies kanë qenë dhe janë objekt ndryshimesh dhe përmirësimesh të vazhdueshme, ndonëse jo përherë shumë të organizuara dhe të mirëmenduara.

Për të rritur nivelin e arsimimit të qytetarëve, aktualisht po zbatohet një strukturë e re e arsimit parauniversitar. Në strukturën e rishikuar 5+4+3, arsimi i

detyrueshëm falas do të zgjasë 9 vjet (nga 8 vjet që ka qenë deri tani)². Zbatimi i strukturës së mësipërme do ta afrojë sistemin arsimor shqiptar me atë të shumicës së vendeve të tjera të Ballkanit, të BE dhe të vendeve të OECD.

Dy nivelet e para përqendrohen në shkrim e lexim, matematikë, njohuri për shoqërinë e shëndetin si dhe në përvetësimin e njohurive dhe aftësive për të qenë pjesë aktive në një shoqëri demokratike të bazuar në njohuritë. Niveli i arsimit të mesëm do të ndërtohet duke u bazuar në nivelin e arsimit të detyruar dhe do të zhvillojë njohuritë e nxënësve për jetën e përditëshme në një ekonomi tregu të një bote demokratike. Në këtë nivel degëzohen dy drejtime. Drejtimi i parë i përgatit nxënësit për të vazhduar shkollën e lartë, ndërsa drejtimi tjetër i pajis ata me aftësitë e shkathtësitë profesionale të nevojshme, për tu bërë anëtarë produktivë të shoqërisë, qysh me mbarimin e shkollës së mesme.

A.2.1 Zhvillimi i kurrikulës

Korniza kurrikulare kombëtare

MASH ka kryer herë pas here përmirësime të kurrikulës duke filluar qysh nga viti 1994. Megjithë hapat pozitivë të kryera në disa drejtime, mbetet ende shumë punë për të konceptuar dhe zhvilluar një kurrikul të kompletuar e veçanërisht për hartimin dhe zbatimin e **kornizës kurrikulare kombëtare** dhe të politikave kurrikulare kombëtare.

Institucionet e varësisë si Instituti i Kurrikulës dhe Standardeve (IKS), Qendra e Trajnimit dhe Kualifikimit për Arsimin (QTKA) dhe Qendra Kombëtare Arsimore e Vlerësimit dhe Provimeve (QKAVP), që financohen dhe marrin objektivat kryesore të punës nga MASH, konsiderohen si ingranazhet e një mekanizmi të vetëm në për përmirësimin të cilësisë së shërbimit arsimor. Në këto rrethana MASH, krahas monitorimit dhe vlerësimit të punës së kryer, nxjerrjes së përgjegjësiwe institucionale në të gjitha nivelet e sistemit, duhet të sigurojë kualifikimin e stafeve dhe përmirësimin e vazhdueshëm strukturor të këtyre njësive. Hartimi dhe zbatimi i politikave për raportimin dhe monitorimin e rezultateve të zhvillimit kurrikular në këto njësi synon ta kthejë zhvillimin e kurrikulave në një profesion permanent e me kohë të plotë.

Racionalizimi i lëndëve

Tanimë është i domosdoshëm konceptimi dhe zhvillimi i një modeli kurrikular të orientuar nga kërkesa dhe i fokusuar në njohuritë dhe aftësitë e mjaftueshme për qytetarët aktivë të një shoqërie demokratike të bazuar në ekonominë e tregut. Realizimi i kësaj kërkesë dikton kalimin nga metoda ekzistuese "kurrikula me bazë lëndësh", në "kurrikulën e bazuar në rezultatet e

² Tre nivelet e mësipërme (cikli i ulët, cikli i lartë dhe ai i mesëm) nuk përfshijnë arsimin parashkollor.

të nxënësve”, sipas së cilës hapen opsione për lëndë të reja dhe/ose integrimin e lëndëve.

Brendia. Integrimi vertikal dhe horizontal

Një nga shkaqet që favorizon dukurinë e braktisjes së shkollës nga nxënësit në nivelin parauniversitar është mungesa e interesit të këtyre të fundit për mësimin³. Për këtë arsye është e nevojshme të përshtatet procesi mësimor dhe përmbajtja kurrikulare me kërkesat e zhvillimit të fëmijëve dhe me aspiratat e nxënësve dhe të prindërve. Integrimi i lëndëve është një nga përvojat që e bëjnë procesin e nxënies më efektiv në vitet e shkollimit bazë. Veç kësaj, integrimi lëndor do të ulë edhe numrin e teksteve shkollorë, pra, nga një për çdo lëndë, në një numër më të kufizuar tekstesh, duke menaxhuar kështu më mirë impaktin e kostos në arsimin parauniversitar.

Krahasuar me treguesit e ngarkesës për vendet e OECD, ngarkesa mësimore aktuale e nxënësve tanë është shumë e lartë. Kështu, reforma kurrikulare duhet ta trajtojë me përparësi aspektin cilësor të mësimdhënie-mësimnxënies në raport me atë sasi, si dhe t’u sigurojë nxënësve më shumë kohë, të kultivojë te ata shprehjet eksperimentue-se, të rrisë ambicien për kërkim e të zhvillojë operacionet mendore të analizës dhe sintezës gjatë procesit mësimor.

Struktura e kurrikulës së arsimit parauniversitar

Ndryshimi i strukturës së sistemit parauniversitar (5 vite arsimit fillor, 4 arsimit i mesëm i ulët dhe 3 arsimit i mesëm i lartë) dikton rishikimin e strukturës kurrikulare për të zgjidhur problemet që shtrihen koha si dhe për ta afruar atë me vendet e rajonit dhe të BE. Brenda strukturës së propozuar ka lindur nevoja për një integrim vertikal të koncepteve. Inicimi i praktikës së **lëndëve me zgjedhje** kërkon të planifikohet në mënyrë të kujdesshme, për të garantuar zhvillimin gradual të specializimit dhe artikulimit në programet universitare.

Zgjedhja e lëndëve nga nxënësit dhe kurrikula gjithpërfshirëse

Zhvillimet e brendshme dhe kërkesa e afrimit me komunitetin evropian diktojnë nevojën për rritjen e fleksibilitetit në hartimin e kurrikulës, në mënyrë që shkollat ose niveli lokal ta përshtasin atë, në masën që u lihet në dispozicion, me nevojat dhe kërkesat e zhvillimit perspektiv lokal ose të traditës. Politikat që udhëheqin përdorimin e lëndëve me zgjedhje dhe të grup-lëndëve, i shërbejnë forcimit të këtij fleksibiliteti. Bordi i shkollës miraton politikën e kurrikulës në

³ LSMS 2002

nivel shkolle, ndërsa qeveria vendore, nëpër-mjet aplikimit të grantit në shkolla, ka rastin t'u japë prioritet projekteve kurrikulare të specifikuara.

Shërbimi privat arsimor

Qysh nga lejimi i hapjes së shkollave private më 1995, ato janë zgjeruar me një ritëm të moderuar duke arritur që në vitin 2004 të përfshijnë: 5 % të fëmijëve në arsimin parashkollor; 3,7 % (3 % në arsimin bazë, 6 % në arsimin e mesëm të përgjithshëm dhe 7 % në arsimin e mesëm profesional) të nxënësve në arsimin parauniversitar dhe 2 % të studentëve. Ndërkohë janë privatizuar disa shërbime arsimore si publikimi, shtypja dhe shpërndarja e teksteve shkollore, po ashtu ndërtimi, rehabilitimi e mirëmbajtja e godinave arsimore.

Ndjekja e këtyre shkollave nuk i detyrohet larmisë së ofertës kurrikulare, pasi ndryshimet e pakta nga shkollat publike kufizohen kryesisht në përfshirjen e informatikës dhe të gjuhës angleze më herët ose të një gjuhe të huaj më tepër. Ndjekja e këtyre shkollave paraqitet më shumë si një kundërveprim ndaj cilësisë së ulët të shkollave publike dhe kjo falë numrit më të vogël të nxënësve për klasë, pajisjeve më të mira me laboratorë dhe mjete të tjera didaktike, gjithashtu një personeli mësimor të përzgjedhur. Megjithatë nuk ka ende një konfirmimi zyrtar të arritjeve krahasuese të nxënësve të shkollave private me ato publike, është i pranishëm rreziku që në disa nga këto shkolla interesat e biznesit arsimor të zbehin cilësinë e shërbimit arsimor.

Përqëndrimi i shkollave private në disa qytete më të mëdha ka kufizuar fort aksesin ndaj tyre sidomos për zonat rurale, kurse çmimet përgjithësisht të larta, i bëjnë ato një privilegj të shtresave të kamura.

Shërbimi privat është një nga mënyrat e rritjes së ofertës ndaj interesave dhe nevojave të ndryshme të klientëve arsimorë. Për këtë arsye të parë shërbimi privat arsimor do të inkurajohet përmes:

- Shtimit të shkollave private të të gjitha niveleve,
- Shtimit i larmisë së tyre,
- Zgjerimit të llojeve të shërbimeve të tjera arsimore.

Një arsye tjetër e zgjerimit të shërbimit privat arsimor është financiare. Megjithatë shtimin e domosdoshëm të përqindjes së PBB për sektorin e arsimit dhe të një politike të mundshme agresive në thithjen e fondeve të huaja, nevojiten burime të tjera financiare për të kryer një hop në cilësinë e arritjeve të nxënësve dhe, për këtë shkak, tërheqja e biznesit kah tregu arsimor është një nevojë.

Politika inkurajuese ndaj institucioneve arsimore private, vendase ose të huaja, do të realizohet nëpërmjet mekanizmave të tilla si lehtësira fiskale dhe/ose mbulimin nga qeveria e një pjese të shpenzimeve rekurente operacionale. Këto mekanizma do të përdoren me përparësi për arsimin

profesional dhe post-secondary education, në mënyrë që ato t'u përshtaten më me fleksibilitet nevojave të tregut të punës; për arsimin e lartë, në mënyrë që të shkarkohet buxheti shtetëror nga mbishpenzimet për këtë nënsektor, dhe për arsimin parashkollor, në mënyrë që të sigurohet larmia e duhur e ofertave për të; si dhe për shkollat e fëmijëve me nevoja të veçanta.

Favorizime ad hoc mund të bëhen sipas nevojave emergjente, si p.sh. për të siguruar aksesin ndaj shkollimit bazë ose të mesme të përgjithshme në zona të deprivuara ose për të siguruar normalitetin në zona me shkolla të mbipopulluara.

Zgjerimi i tregut të shërbimit arsimor privat përtej shkollimit privat si për trajnimin ose këshillimin e mësuesve dhe menaxherëve arsimorë, monitorimin dhe vlerësimin e anëve të ndryshme të sistemit arsimor, për asistencën ndaj nxënësve me nevoja të veçanta, etj., e kombinuar me një mbikqyrje të cilësisë së këtyre shërbimeve, do të sigurojë konkurrencën e mjaftueshme si parakusht të përmirësimit cilësor të këtyre shërbimeve.

Cilësia e pretenduar nga klientët e shkollimit privat do të garantohet përmes inspektimeve të tyre sistematike dhe transparencës së informacionit rreth arritjeve të nxënësve në këto shkolla.

Rreziku që konkurrenca e shkollave private ndaj atyre publike të përkeqësojë shërbimin arsimor publik do të parandalohet nëpërmjet menaxhimit dhe mësimdhënie-mësimnxënies mbi bazën e performancës (arritjeve të nxënësve) dhe transparencës së këtyre arritjeve ndaj opinionit publik dhe profesional.

A.2.2 Zhvillimi i profesionit të mësimdhënies

Parashikim më i mirë i kërkesës për mësues

Periodha e deritanishme e tranzicionit shqiptar është karakterizuar nga mungesa e dukshme e investimeve sistematike dhe të përqëndruara për trajnimin e mësuesve. Universitetet janë qenë përgjegjëse për trajnimin fillestar të mësuesve. Në vitet e fundit trajnimi i tyre gjatë punës është kryer në mënyrë të pakoordinuar. Agjenci të ndryshme joqeveritare vendase ose të huaja janë përfshirë herë pas here në trajnimin e mësuesve. Por mungesa e një metode tërësore dhe koherente ka ulur efektivitetin e këtyre trajnimeve.

Forcimi i Qendrës së Trajnimit dhe Kualifikimit për Arsimin

Me ndihmën e Bankës Botërore u ngrit Qendra e Trajnimit dhe Kualifikimit për Arsimin. Ndër të tjera, ngritja e saj mori shkak edhe nga mungesa e standardeve të mësuesve, moduleve të tyre të trajnimit, vlerësimit të performancës, etj.

Pjesë e strategjisë së arsimit është edhe hartimi i udhëzimeve të qarta për rolet dhe përgjegjësitë e stafit të Qendrës e veçanërisht për lidhjet e saj me grupet e interesit në nivel rajonal dhe lokal.

Përmbajtja/procesi i kurrikulës për trajnimin e mësuesve, etj

Sigurimi i një baze të fortë në arsimimin e mësuesve arrihet nëpërmjet zhvillimit të kompetencave të detajuara për mësuesit e arsimit bazë dhe atij të mesëm. Ndihet nevoja për t'i pasqyruar këto kompetenca në programet universitare, të cilat duhet të udhëhiqen nga parimet e procesit të Bolonjës dhe të përfshirjes së praktikës profesionale si pjesë integrale e programit.

Skema motivuese të punësimit të bazuara në meritat

Tërheqja dhe mbajtja në punë e mësuesve cilësorë kërkon që QATK, në bashkëpunim me MASH, të studiojë skema të reja motivimi, të cilat bazohen në performancë/meritë dhe jo thjesht në stazhin e punës. Veprimi i parë që duhet të ndërmerret është respektimi i profesionit të mësuesit duke përshtatur pagat e tyre me ato të punonjësve civilë.

Shqyrtimi i modeleve të reja dhe alternative të trajnimit të mësuesve

Përveç skemës bazë të trajnimit, QTKA duhet të shqyrtojë modele alternative për sigurimin e trajnimit të mësuesve si: modele për trajnimin e mësuesve në klasa kolektive, modelin e trajnimit të mësuesve të klasave të caktuara, modelin e trajnimit të mësuesve të lëndëve të veçanta, modelin hibrid, mësimin frontal dhe mësimin në distancë. Për këtë qëllim do të zbatohen modelet e reja dhe alternative të trajnimit të mësuesve, të cilat zgjerojnë kompetencat e mësuesve për rritjen e efektivitetit të shkollës, afrimin e raportit mësues-nxënës me mesataren ndërkombëtare dhe rritjen e efikasitetit të sistemit arsimor.

Sigurimi i cilësisë/regjistrimi i mësuesve

Lind nevoja për të zhvilluar procesin e regjistrimit dhe akreditimit të mësuesve si dhe zbatimin e procedurave për monitorim të vazhdueshëm. Regjistrimi i mësuesve do të shërbejë si parakusht për të zënë një vend pune si mësues. Procedura e aplikimit për vend pune, e miratimit dhe e zgjidhjes së konflikteve duhet të hartohet dhe miratohet formalisht nga qeveria dhe MASH. Kjo duhet të realizohet së bashku me reformën e programeve të trajnimit të mësuesve.

Trainimi i mësuesve gjatë punës

Një nga çështjet më kritike, me të cilat përballet MASH, është trajnimi i një numri të madh mësuesish të pakualifikuar si dhe i mësuesve të tjerë për të zhvilluar kompeten-cat e tyre në përdorimin e metodave të reja të mësimdhënies. Zhvillimi i vazhdueshëm profesional i mësuesve duhet të përputhet me nevojat e tyre. Për këtë arsye duhet të hartohet një program trajnimi i bazuar në parimin e kërkesës, në përputhje me nevojat, atributet e reja të mësuesve, njohuritë mbi lëndët e reja dhe modelet e reja të mësimi.

Sigurimi i cilësisë dhe efijencës së trajnimit të mësuesve gjatë punës kërkon përdorimin e metodave alternative. Për shembull, trajnimi mund të përfshijë trajnime intensive në bllok, mësimin në distancë, modelin e përzjerë që kombinon mësimin intensiv në fundjavë me mësimin në distancë. Siguruesit e trajnimit të mësuesve gjatë punës mund të vijnë nga universitetet, OJF-të, agjencitë ndërkombëtare apo shoqatat profesionale të mësuesve etj. Nëpërmjet trajnimeve profesionale, mësuesit marrin kreditet që u vlejné për kualifikimet formale dhe plotësimin e kriterëve për të fituar regjistrimin si mësues.

A.2.3 *Tekstet shkollorë*

Tekstet shkollorë, meqë kanë rëndësi të veçantë në zhvillimin e procesit të mësimdhënie-mësimnxënies, kompensojnë kompetencat e kufizuara të mësuesve dhe reflektojnë gjithashtu kuptimin e kufizuar të tyre për objektivat kurrikulare si pjesë të kurrikulave. Mësuesit trajtojnë më shumë përmbajtjen e teksteve shkollorë se sa objektivat e kurrikulës.

Përzgjedhje më e mirë e përmbajtjes dhe strukturës shpjeguese

Roli i teksteve shkollorë në procesin e mësimdhënie-mësimnxënies është i hapur për debat të mëtejshëm. Debatit duhet t'i nënshtrohen përmbajtja dhe struktura e teksteve. Është e nevojshme të rishikohen dhe të përshtaten proceset e hartimit të teksteve shkollorë dhe të sigurimit të cilësisë me ato të vendeve të BE dhe me vendet e tjera të zhvilluara. Metoda e deritanishme, ku në disa tekste mbizotërojnë pedagogët e universiteteve, nuk mund të jetë e efektshme, sikurse e tregon realiteti edhe në vende të zhvilluara. Mësuesit në shkolla duhet të inkurajohen që të përfshihen në hartimin dhe zhvillimin e teksteve shkollorë. Brezi i ri i teksteve shkollorë duhet të zbatojë metodat e mësimdhënie-mësimnxënies, të cilat karakterizohen nga situata të marra nga jeta, të jenë të orientuara nga zbatimet, si dhe të kenë në qendër nxënësin. Ato duhet të inkurajojnë punën në grup si dhe mendimin e pavarur, krijues dhe kritik. Është e nevojshme që autorët e mundshëm të trajnohen për hartimin e teksteve.

Koordinimi i kërkesës dhe ofertës për tekstet shkollore

Është e nevojshme që të zbatohet një metodë e planifikuar dhe e koordinuar për hartimin e teksteve shkollorë, veçanërisht gjatë rishikimit të kurrikulës së arsimit parauni-versitar. Kurrikula e re mund të ketë një kompozim të ndryshëm të përmbajtjes dhe të lëndëve. Numri i teksteve shkollorë dhe përmbajtja e shumë prej tyre pritet të ketë mjaft elementë të rinj. Baza e të dhënave EMIS do të ndihmojë në planifikimin e kërkesës dhe ofertës së titujve të ndryshëm të teksteve shkollorë.

Menaxhimi i kërkesës dhe ofertës për tekstet alternative

Me metodat e mësimnxënies që vënë në qendër nxënësin, tekstet alternative marrin rëndësi të madhe. Përzgjedhja e këtyre teksteve do të përfshijë të gjitha grupet e interesit, prindërit, shoqatat profesionale lëndore, qeverinë vendore etj., të cilët, nga ana e tyre, ushtrojnë kështu presion ndaj autorëve dhe shtëpive botuese. Bashkë me decentralizimin në arsim, personat që janë në kontakte të ngushta me lëndët dhe mësuesit, duhet të menaxhojnë dhe të monitorojnë kërkesën dhe ofertën për tekste.

Privatizimi

Për nivele të caktuara dhe lloje shkollash, zhvillimi dhe furnizimi me tekstet shkollorë duhet t'i kalojë sektorit privat. MASH do të ketë akoma përgjegjësi për sigurimin e cilësisë, duke bërë rekomandime për tekstet specifike të klasave të ndryshme. Procesi i përzgjedhjes së teksteve shkollorë duhet të bëhet mbi bazën e konkurrencës dhe transparencës. MASH tashmë ka filluar punën në këtë drejtim dhe ka si synim privatizimin gradual të të gjithë aktivitetit të zhvillimit dhe botimit të teksteve shkollorë. MASH do të miratojë cilësinë e botimit dhe standardet e përmbajtjeve lëndore për klasa të ndryshme. Ajo do të luajë rolin e agentit të sigurimit të cilësisë dhe jo rolin e një shtëpie botuese.

Mbulimi i kostos

Është cilësuar progresive politika e dhënies së teksteve shkollore në përdorim falas për nxënësit e arsimit të detyruar. Megjithatë kjo politikë përbën një kosto të lartë për sektorin e arsimit, është e nevojshme që të gjenden mënyra dhe rrugë alternative për financimin e botimit të këtyre teksteve. MASH, me ndihmën e organizmave ndërkombëtare, do të shqyrtojë opsionet e mundshme. Kjo është e rëndësishme, pasi futja e metodave të reja mësimore kërkon një numër të madh burimesh për mbarëvajtjen e procesit mësimor.

A.2.4 Burimet alternative të mësimdhënies

Burimi aktual kryesor i procesit mësimor në arsimin parauniversitar janë tekstet shkollorë. Kjo ka bërë që mësuesit të japin në mësim vetëm përmbajtjen e teksteve, pa përdorur burime të tjera alternative. Ndjehet nevoja për futjen graduale të teksteve shtesë dhe librave të tjerë të referencës, duke filluar në këtë mënyrë me krijimin e bibliotekave në klasa. Përveç kësaj, përdorimi i teknologjisë së informacionit dhe komunikimit në programet e arsimit parauniversitar është shumë i kufizuar. Në shko-llat e mëdha ekziston mundësia e krijimit të bibliotekave me lidhje interneti.

Qendra e sapo krijuar e Trajnimit dhe Kualifikimit dhe Instituti i Kurrikulës dhe Standardeve duhet të gjejnë mënyra për të zhvilluar dhe mbështetur me burime shtesë arsimin parauniversitar. Ato mund të punojnë dhe të mbështesin mësuesit në mënyrë që ata të zhvillojnë praktikatat më të mira dhe për të shkëmbyer më pas përvojën me kolegët e tyre në të gjithë vendin. Ato duhet të angazhohen gjithashtu në kërkimin e vazhduar të informacionit të dobishëm për lëndë të ndryshme, si dhe të krijimit të CD-ve dhe materialeve të printuar, të cilat mund t'u shpërndahen shkollave që nuk kanë lidhje interneti. Ndërsa rolet e IKS dhe QTKA janë përcaktuar, do të jetë e nevojshme që ato të mendojnë për funksionet e tyre në një formë të re, në kërkim të vazhdueshëm të praktikave të reja si dhe të burimeve të reja të mësimdhënie-mësimnxënies.

A.2.5 Provimet dhe vlerësimet

Në kuadrin e reformës në arsim, krijimi i Qendrës Kombëtare Arsimore e Vlerësimit dhe Provimeve (QKAVP) dhe i Drejtorisë së Inspektimit në MASH shënon fillimin e dy reformave të rëndësishme institucionale. Ristrukturimi organizativ duhet të plotësohet me zhvillimin e burimeve njerëzore për të forcuar kapacitetet monitoruese dhe vlerësuese. Për të rritur efektivitetin e QKAVP duhet të vihet në veprim një sistem i dyfishtë, i cili përfshin monitorimin dhe vlerësimin e brendshëm e të jashtëm (Shihni sigurimin e cilësisë të pjesa e qeverisjes).

Forcimi i kapaciteteve

Kapaciteti aktual i QKAVP duket se konsiston vetëm në njohuri statistike, ndaj ai duhet të zgjerohet duke përfshirë ekspertë në fushën e arsimit, të cilët mund të hartojnë tregues rigorozë për të matur rezultatet e të nxënësve. Kjo qendër ka nevojë për pajisje bashkëkohore për të përmbushur detyrën e vet dhe për të ndërmarrë misionin e përdorimit të treguesve kombëtarë dhe ndërkombëtarë të rezultateve të procesit mësimor.

Monitorimi i cilësisë dhe përdorimi i treguesve ndërkombëtarë

Nisur nga synimi i përgjithshëm politik i sigurimit të kapaciteteve të afta për ta integruar vendin në BE, është tepër e nevojshme që të zhvillohen treguesit kombëtarë dhe ndërkombëtarë arsimorë si dhe sistemet e monitorimit të tyre. QKAVP ka përfituar disa trajnime të financuara nga projekti i BB në arsim, por ka ende nevojë për krijimin dhe zhvillimin e kapaciteteve. Kështu, ende nuk është arritur të krijohet një sistem korrigjimi dhe klasifikimi i barazvlefshëm për të krahasuar rezultatet me vende të ndryshme të rajonit.

Zhvillimi dhe menaxhimi i provimeve kombëtare

Aktualisht publiku ka pak besim në sistemin aktual të provimeve, prandaj QKAVP ka për detyrë që të kthejë integritetin dhe besimin e publikut në sistemet e provimeve. Kjo qendër duhet të zhvillojë një sistem transparent, të sigurtë dhe që të mos lejojë daljen e çfarëdolloj informacioni që lidhet me provimet. Procesi i zhvillimit dhe korrigjimit të provimeve duhet të rishikohet në mënyrë të tillë që të eliminohen mundësitë për kopjim. Mësuesit nuk duhet të lejohen të mbikëqyrin nxënësin e tyre; fletët e provimit duhet të jenë të koduara në mënyrë të çrregullt dhe jo me etiketa të lexueshme. Të gjitha konfliktet e interesave dhe situatat komprometuese duhet të eliminohen nga sistemi i menaxhimit të provimit.

QKAVP do të kryejë kërkime dhe do të konsultohet me grupe të ndryshme interesi për të organizuar dhe zhvilluar një provim të vetëm në klasën e 12. Ky provim duhet të shërbejë si tregues i njohurive të fituara nga nxënësit dhe si një kriter bazë për hyrje në universitet. Metoda e propozuar e gruplëndëve në kurrikulën e arsimit të mesëm do të lejojë artikulumin në programet universitare. Si rezultat, niveli i arritjeve në provimin e maturës do të përdoret nga universitetet si kriter edhe për pranimet në universitete.

A3 FINANCIMI I ARSIMIT PARAUNIVERSITAR

Duke filluar nga viti 1989, shpenzimet publike për arsimin, si pjesë e PPB, kanë rënë në mënyrë të vazhdueshme, nga 4% në vitin 1989, në 3% në vitet 2000 e 2001, dhe në 2,9% në vitin 2003. Këta tregues janë më të ulët se mesatarja e vendeve të tjera të rajonit. Buxheti i shtetit për arsimin në vitin 2003 ishte vetëm 10,3% e shpenzimeve të përgjithshme publike. Ky tregues, krahasuar me 11,4% për vitin 1995, dhe 11,5% për vitin 1996 nuk dëshmon për rritje.

Aspiratat ekonomike dhe sociale, në progres të vazhdueshëm, diktojnë ndryshime të mëdha në sistemin arsimor dhe, nëse ky sektor nuk financohet në mënyrë të mjaftueshme, shërbimi arsimor rrezikon jo vetëm të përkeqësohet, por edhe deri mund të mos sigurohet.

Nga fundi i viteve 90-të, kërkesa për shpenzime kapitale është rritur ndjeshëm për shkak të mungesës së mirëmbajtjes së vazhdueshme të objekteve shkollore dhe dëmtimit të tyre gjatë periudhës së tranzicionit dhe në krizën e vitit 1997. MASH duhet të kërkojë mjete alternative që mund të përballohen nga burimet kombëtare.

A 3.1 Instrumentat dhe proceset për transferimin e fondeve

Modeli "për nxënës" i financimit

Cilido qoftë procesi, duket se sistemi i financimit në arsim nuk i përgjigjet me efektivitet plotësimi të nevojave në ndryshim. Kështu psh., ndërkohë që gama e shërbimeve dhe shpërndarja e burimeve të financimit në sektorin e arsimit parauniversitar kanë ndryshuar, shpenzimet e përgjithshme tregojnë se sistemi aktual i financimit nuk po u përgjigjet me të njejtin ritëm zhvillimeve progresive të këtij sektori. Migrimi i brendshëm dhe i jashtëm në rritje i nxënësve, që ndjekin shkollën, mund të krijojë probleme në sistemin e financimit në nivel rajonal. Për të kapërcyer këto dukuri, pra, për t'iu përgjigjur kërkesave në ndryshim si dhe për të siguruar barazinë për nxënësit dhe rajonet, modeli i financimit "për nxënës" (per capita), që lidhet direkt me shkollat, mund të jetë një alternativë e pranueshme për këtë qëllim. Ky model bazohet në numrin aktual të nxënësve, si dhe gjeografinë e shtrirjes së shërbimeve të nevojshme, në numrin e mësuesve si dhe në stafin mbështetës dhe jo në sasinë e parave të paracaktuara sipas praktikave pragmatike e arkaike të përdorura deri më sot.

Financimi i qeverisë vendore

Në skemën menaxhuese aktuale të shërbimit arsimor, mirëmbajtja e shkollave është përgjegjësi e pushtetit vendor dhe realizohet nëpërmjet financimit nga granti i pakushtëzuar (i përfituar nga buxheti i shtetit) dhe kontributi i qeverisjes vendore (i përfituar nga taksat lokale etj). Në praktikën e ndjekur gjer më sot, MASH-it nuk i raportohet për sasinë e financimit që i akordohet sektorit të arsimit në përgjithësi dhe nënsektorëve të tjerë nga qeveria vendore. Kësisoj MASH nuk merr informacionin e mjaftueshëm për sasinë e disbursimeve të fondeve nga ana e qeverisë vendore (shpenzimet që kryhen për mirëmbajtjen e ndërtesave shkollore dhe anekseve ndihmëse), pra as për financimin e shërbimit arsimor në tërësi. Mungesa e një informacioni të tillë e pengon seriozisht MASH për hartimin e një planifikimi financiar të besueshëm dhe efektiv.

Menaxhimi i shpenzimeve korrente nga MASH

MASH menaxhon disbursimin e të gjitha shpenzimeve korrente, d.m.th. shpenzimeve të lidhura me botimin e teksteve shkollore, me bursat e nxënësve, me materialet didak-tike si dhe me transportin e mësuesve dhe nxënësve. Në dritën e kosto-efektivitetit, mbajtja e disa shërbimeve në nivel qendror përbën avantazh, ndërsa transporti i nxënësve dhe mësuesve si dhe bursat mund të realizohen më mirë nga pushteti lokal. Realizimi i decentralizimit në sistemin arsimor do të rriste efikasitetin (duke ulur shpenzimet) për këtë shërbim. Megjithatë, planifikimi buxhetor i detajuar është i nevojshëm për të rritur përgjegjshmërinë ndaj këtyre fondeve në të dyja nivelet, qendror dhe rajonal. Të dyja palët duhet të jenë të afta të ndajnë kostot sipas zërave.

Përgjegjshmëria dhe transparenca

Procedura e transferimit të të gjitha fondeve nga niveli qendror në atë rajonal/lokal, si dhe kontributet e qeverisë vendore duhet të jenë sa më transparente. Përfshirja e zërave të veçantë në buxhet për të gjitha veprimtaritë kryesore, nëpërmjet financimit qendror dhe rajonal/lokal, do të qartësojë një pjesë të konfuzionit ekzistues. MASH ka identifikuar shtatë programe, që nuk figurojnë në nivelet e qeverisjes vendore. Prania e zërave të tillë në këto nivele do të sigurojë realizimin e disbursimeve sipas planifikimit dhe kohës së parashikuar. Por, ajo që është më e rëndësishme, praktika e propozuar do të ndihmojë planifikuesit financiarë për evidentimin e mungesave dhe shpenzimeve konkrete në nivelet e ndryshme të sistemit.

Kapaciteti i planifikimit të buxhetit

Modeli aktual i ofertës së shërbimeve arsimore reflektohet në sistemin financues. Një nga kërkesat kryesore të reformimit në skemën e menaxhimit dhe të financimit të shërbimit arsimor është kalimi në modelin e bazuar në kërkesën dhe performancën. Që të arrihet kjo, është e nevojshme të zhvillohen kapacitetet në korelacion me nivelet e ndryshme të sistemit financiar në mënyrë që të përfshihen aktivisht në hartimin e planit të detajuar buxhetor dhe në zbatimin e këtij plani.

A 3.2 Rritja e efikasitetit në financimin e nënsektorit

Komunikimi dhe shkëmbimi i informacionit

Informacioni i lidhur me kontributin e qeverisë vendore për sektorin e arsimit duhet t'i vihet në dispozicion MASH, kur kjo e fundit planifikon

buxhetin. Ky lloj shkëmbimi i informacionit financiar midis MASH, MF, qeverisë vendore dhe shkollave ka munguar. Sistemi EMIS, i planifikuar për MASH, duhet të organizohet në formë të tillë që të mbledhë dhe të menaxhojë këtë lloj informacioni. Një grup ekspertësh financiarë duhet të angazhohen në përcaktimin e tipit të të dhënave, nivelin e mbledhjes, tipin dhe shkallën e analizës së tyre, gjë që do të forcojë kapacitetet e MASH në planifikimin dhe menaxhimin e aktiviteteve të veta.

Mbledhja e të ardhurave për shkollat

Duhet të rishikohen praktikat aktuale të transferimit të të ardhurave në një llogari të vetme bankare, duke vendosur taksa për sasinë e mbledhur të fondeve, si dhe vendimet lidhur me shpenzimet e bëra nga bashkitë dhe komunat. Shkollat dhe komunitetet duhet të kenë kontroll të plotë të të ardhurave. Përqindjet aktuale që i kalojnë shtetit nga këto fonde duhet të rishikohen, me tendencë minimizimin e tyre, në mënyrë që të inkurajohen më shumë prindërit dhe komuniteti. Shkolla duhet lejuar që të rrisë pavarësinë në përdorimin e të ardhurave të krijuara nga paisjet e veta dhe mjediset si dhe nga punonjësit që angazhohen jashtë orarit të punës.

Përfshirja nga taksat i investimeve në arsim

Duke parë tkurrjen e financimit publik në arsim vitet e fundit, shkollat duhet të inkurajohen që të gjejnë burime alternative financimi. Për të inkurajuar rritjen e kontributit bamirës të publikut, të gjitha financimet alternative duhet të përjashtohen nga taksat, në mënyrë që çdo qindarkë e dhuruar të përdoret për përmirësimin dhe mbështetjen e cilësisë në arsim. Gjithashtu, OJF-të, mësuesit dhe nxënësit, të cilët blejnë materiale mësimore si kompjutera etj., duhet të përjashtohen nga taksat. Është e nevojshme që të thjeshtohen rregullat për përjashtime të tilla, në mënyrë që njerëzit të financojnë më shumë në këtë fushë.

Riallokimi i fondeve

Arsimi bazë është nënsektori prioritar i arsimit. Prandaj MASH duhet të rishikojë shpenzimet në arsimin e lartë sipas modelit “përfituesi i shërbimit paguan koston” me qëllim që të favorizojë financimin e niveleve të tjera të arsimit. Fondet shtesë të përfituara nga burimet e brendshme e të jashtme duhet të përdoren me përparësi nga arsimi parauniversitar.

A 3.3 Sistemet e ekspertizës dhe mbështetjes së reformës së propozuar

Ekziston rreziku që disa komuna ose bashki mund të mos jenë të afta që të menaxhojnë shkollat me kosto-efektivitet. Kjo situatë mund të parandalohet duke krijuar partne-ritete midis këtyre të fundit me ato fqinje. Veç kësaj, ekspertët e institucioneve arsimore të specializuara dhe/ose ata të drejtorive arsimore rajonale, mund t'u atashohen shkollave që kanë nevojë për ndihmë. Ky rrezik është i pranishëm edhe në nivel shkolle dhe mund të parandalohet duke i menaxhuar shkollat e vogla në grupe me buxhet të përbashkët.

A.4 KRIJIMI I KAPACITETEVE DHE ZHVILLIMI I BURIMEVE NJERËZORE - NDRYSHIMI KONCEPTUAL

Kalimi nga një sistem i centralizuar dhe i orientuar sipas ofertës në një sistem të bazuar në kërkesa (sipas vizionit të autoriteteve lokale dhe konsumatorit) dhe përgjegjshmëria në rritje kërkon një ndryshim thelbësor konceptual, i cili, nga ana e vet, do të japë impaktin e tij në çështjet operative. Propozimet kryesore rreth sistemeve të përgjegjshmërisë disanivelëshe dhe të orientuar nga kërkesa janë shumë komplekse, po të kemi parasysh historinë e vendeve ku, në të kaluarën, ka sunduar ideologjia komuniste e bazuar në modelin e ofertës. Marrëdhëniet midis shtetit dhe qeverisë lokale, shtetit dhe individit, shtetit dhe sektorit privat etj., duhet t'i nënshtrohen një transformimi të madh. Për këtë arsye, në këtë kapitull shtjellohen disa ndryshime të rëndësishme dhe të nevojshme në sektorin e arsimit në kuadër të reformës arsimore.

Duke pasur parasysh rritjen e kostos në buxhetin e sektorit publik, të diktuar nga kërkesa për një sistem arsimor cilësor, është e nevojshme të përzgjidhen sisteme e modele të reja dhe efikase. Nga ky këndvështrim duhet të zbatohet një metodë e bazuar në kërkesën, e cila do të mbështetet nga një sistem rigoroz monitorimi dhe vlerësimi, i krijuar në kuadrin e projektit EMIS. Më poshtë jepen disa konsiderata të veçanta, si aspekte të rëndësishme të strategjisë së arsimit kombëtar.

A 4.1 Arsimi si shërbim ndërsektoral

Sistemi arsimor kombëtar shërben si sektor shërbimi, i cili do të pajisë qytetarët e ardhshëm shqiptarë me njohuritë e nevojshme, me aftësitë e shkathtësitë e mjaftueshme, të edukuar dhe të përkushtuar për të realizuar planin kombëtar ekonomik e zhvillimor të vendit. Ai synon plotësimin e nevojave kombëtare të tregut të punës dhe aspiratat social-kulturore të popullit.

Prandaj, veprimtari të tilla si, p.sh., hartimi i kornizës kombëtare kurrikulare duhet të përfshijnë dialogun dhe inputin ndërsektoral, në mënyrë që korniza e propozuar të reflektojë nevojat e të gjithë sektorëve që mund të jenë të panjohura nga ata që deri më sot janë të përfshirë vetëm në sektorin e arsimit. E parë nga një këndvështrim tjetër, nevoja për dialog ndërsektoral dhe për harmonizim të mbështetjes mund të reflektohet në një sërë veprimtarish të ngjashme, të financuara dhe mbështetura nga ministri të linjave të ndryshme. Kështu, p.sh., programet që lidhen me “fëmijët e punësuar”, programet “ushqim për edukim”, subvencionet për “familjet në nevojë”, etj., aktualisht menaxhohen dhe drejtohen nga disa ministri të ndryshme. Për të rritur impaktin e këtyre programeve, kërkohet koordinimi i veprimeve ndërmjet ministrive që i menaxhojnë këto programe.

A 4.2 Racionalizimi i shpërndarjes së shkollave

Duke marrë në konsideratë tendencat e larta të migrimit, natyrshëm lind nevoja për të krijuar një bazë të besueshme të dhënash të hartës së shkollave. Me anë të saj do të realizohet një planifikim më i besueshëm dhe afatgjatë, që do të sjellë një përdorim më eficient të burimeve të kufizuara, në dispozicion të sektorit të arsimit parauniversitar. Duhet të racionalizohen shkollat që janë jo ekonomike në menaxhim dhe të paqëndrue-shme në kuadrin e zhvillimit institucional. Nga ana tjetër, duhen gjetur dhe eksperimentuar modele alternative për të siguruar shërbimin arsimor në zonat me dendësi të ulët popullore. Ndërsa kërkesa e përgjithshme për vende të reja mund të mos rritet, rishpërndarja e shkaktuar nga migrimi i brendshëm do të krijojë nevojën për klasa të reja.

MASH duhet të sigurojë në të njëjtën kohë barazinë e shanseve dhe efektivitetin.

Racionalizimi mund të paraqesë sfida për sistemet me bazë lokale, ku shkollat janë të veçuara nga njera-tjetra për shkak të kufijve administrativë midis zonave dhe rretheve, por numri i vogël i nxënësve po i bën këto shkolla të papërdorshme.

A 4.3 Inspektimi dhe ndihma

Roli i inspektorëve në MASH shihet si një mekanizëm ndëshkues dhe kontrollues. Kjo duhet të ndryshojë nëse ne dëshirojmë që profesionistët në arsim të jenë novatorë dhe të përfshihen në procesin e vetzhvillimit. Një dështim në sistem, është përgjegjësi e barabartë për të gjithë ata që janë të përfshirë në detyra arsimore në nivele të ndryshme të tij. Opsioni më i mirë do të ishte të qenit më aktiv dhe të qenit përherë i angazhuar në sigurimin e mbështetjes. Ky ndryshim konceptual ka rëndësi për suksesin e procesit të “vetëraportimit”, i futur si pjesë e sigurimit të cilësisë dhe monitorimit. Që individët të raportojnë me ndershmëri,

ata duhet të kenë besim te sistemi. Nëse jo, problemet që lindin nga të dhënat dhe rezultati jo i besueshëm do të vazhdojnë, prandaj çdo planifikim që merr për bazë këto të dhëna s' do të ketë vlera.

A 4.4 Profesionalizimi i mësimdhënies

Ngarkesa aktuale mësimore për mësuesit kërkon një vëmendje të re lidhur me statusin e profesionit të mësuesit. Ndryshe nga vendet e BE-së, mësimdhënia në Shqipëri nuk konsiderohet si një profesion me kohë të plotë. Duke patur parasysh se një nga objek-tivat e reformës është përafrimi i kapaciteteve dhe i sistemit arsimor me ato të vendeve të BE, mësimdhënia në Shqipëri duhet të shihet si një shërbim publik. Si rrjedhojë, mësuesit duhet të punojnë 30-40 orë në javë. Një trajtim i tillë do të rrisë angazhimin nga ana e mësuesve, si dhe do të justifikojë shtimin e rrogës bazuar në rritjen e orëve mësimore.

Efikasiteti dhe efienca mund të rritet edhe nëpërmjet futjes së kompetencave ndërdisi-plinore për mësuesit e arsimit bazë dhe të paktën në deri në dy disiplina mësimore për mësuesit e arsimit të mesëm. Këto veprime mund të sjellin ulje në numrin total të mësuesve, por do të ndihmojnë në përmirësimin e raportit mësues-nxënës dhe do ta bëjnë sistemin arsimor shqiptar të krahasueshëm me atë të vendeve të rajonit.

Shoqatat profesionale të mësuesve duhet të zhvillohen dhe mbështeten si një burim i rëndësishëm për përmirësimin e procesit të mësimdhënies-mësimnxënies, të novacio-neve kurrikulare dhe eksperimentimit të ideve novatore.

A 4.5 Lëndët me zgjedhje dhe specialitetet

Arsimi për të gjithë nuk do të thotë se çdo njeri studion të njëjtat lëndë në të njëjtën mënyrë. Sistemi arsimor duhet të ndërtohet në mënyrë të tillë, që t'i pajisë nxënësit në nivelet e ulta me njohuri bazë si shkrim e këndim, matematikë dhe aftësi bazë në teknologjinë e informacionit dhe komunikimit. Ndërsa nxënësit kalojnë në nivele më të larta, kurrikula duhet të jetë më fleksibël dhe t'u ofrojë atyre bllok lëndësh, si lëndë me zgjedhje (shkencat shoqërore, biznes dhe ekonomik, inxhinieri, shkencat mjekësore). Kjo mënyrë rrit shkallën e specializimit, bazuar në zgjedhjen e lëndëve, dhe njëkohësisht redukton nevojën për t'u ofruar nxënësve të gjitha lëndët. Nëpërmjet zgjedhjes kurrikulare lidhur me numrin dhe llojet e bllok-lëndëve, shkolla fiton autonomi për të vendosur se çfarë kombinim lëndësh do t'u ofrohet nxënësve në shkollën e mesme.

Përveç kësaj, po futen shumë lëndë të reja si arsimi për biznesin, multimedia dhe komunikimi etj. Kjo kërkon që hartuesit e kurrikulave të jenë të guximshëm dhe të rishikojnë lëndët që mund t'u ofrohen nxënësve dhe/ose

zgjedhjet e lëndëve të integruara, për të formuar lëndë më gjithpërfshirëse. Integrimi i lëndëve do të përmirësojë rezultatet e nxënies dhe do të reduktojë kostot, në mënyrë të tillë që të mos jetë më nevoja e pasjes së një teksti mësimor për secilën lëndë. Futja e specializimit në klasat e shkollës së mesme mund të reduktojë shpenzimet e tepërta të shkaktuar nga detyrimi i nxënësve për të studiuar të gjitha lëndët. Ndryshimet e mësipërme në kurrikul do të ndikojnë në numrin e mësuesve, teksteve shkollore dhe klasave. Pra futja e lëndëve të reja dhe/ose bashkimi i atyre të vjetra, si lëndë të integruara, mund të hasë mjaft rezistencë, meqë shumë mësues lëndësh mund të dalin të papunë. Hartuesit e kurrikulës duhet të konsultojnë literaturën kompetente, në mënyrë që t'i shpjegojnë publikut përfitimet që rrjedhin nga zbatimi i metodës së re të zhvillimit të kurrikulës.

A 4.6 Zhvillimi i politikave i bazuar në kërkim dhe i orientuar nga të dhënat

MASh ka krijuar sektorin SAPP, për tu angazhuar në punë analitike të mirëfilltë. Është e nevojshme që të rritet numri i stafit në këtë sektor dhe të sigurohet zhvillimi i konsiderueshëm i kapaciteteve të tyre për të realizuar me efikasitet detyrat dhe përgjegjësitë e veta. MASh ka iniciuar zhvillimin e sistemit EMIS që të mbledhë të dhënat në nivele të ndryshme në sistemin e arsimit parauniversitar. Për t'i bërë sistemin EMIS dhe sektorin SAPP sa më efektivë, duhet të kultivohet kultura e përmirësimit të vazhdueshëm – hartimi i vazhdueshëm i kurrikulave, përmirësimi i vazhdueshëm i shkollave dhe zhvillimi i vazhdueshëm i burimeve njerëzore. Të gjitha vendimet për politikën në lidhje me sektorin e arsimit në përgjithësi dhe arsimin parauniversitar në veçanti duhet të bazohen në të dhëna. Në rast se mungojnë të dhënat, MASh duhet të autorizojë kryerjen e një kërkimi të veçantë në mënyrë që të arrihet një vlerësim më i saktë i problemeve shqetësuese.

A.5 ZHVILLIMI I ARSIMIT PROFESIONAL

A 5.1 Panoramë e përgjithshme e Arsimit Profesional

Në kuadrin e arsimit, si një nga prioritetet më të rëndësishme të Programit të Qeverisë për vitet e ardhshme, një vend të veçantë zë zhvillimi i mëtijshëm dhe konsolidimi i Arsimit Profesional (AP), i cili synon, mes të tjerash, inkurajimin e përvetësimit të njohurive të reja, afrimin e shkollës me botën e punës, luftën kundër përjashtimit të të rinjve nga pjesëmarrja në jetën ekonomike e sociale të vendit, mësimin gjatë gjithë jetës si dhe krijimin e shanseve të barabarta për të gjithë.

Në përputhje me ligjin Nr. 8872, dt. 29.03.2002, "Për Arsimin dhe Formimin Profesional në Republikën e Shqipërisë", ndjekja e AP bëhet pas përfundimit të arsimit të detyruar tetëvjeçar dhe përbëhet nga këto tipa e nivele:

- a) Arsimi profesional, me karakter të theksuar praktik, që pajis nxënësit me kompetencat e domosdoshme për një veprimtari të kualifikuar profesionale, në një specialitet të dhënë. Është strukturuar në dy nivele: *Niveli i parë*, me kohëzgjatje 3 vjeçare (ekuivalente me kategorinë 3C të ISCED-*International Standard Classification of Education*), nuk përfundon me maturë, por jep certifikatë të aftësimit profesional si dhe lejon kalimin në nivelin e dytë të arsimit profesional, në të njëjtin specialitet. *Niveli i dytë*, me kohëzgjatje 2 vjeçare, pas nivelit të parë, (ekuivalente me kategorinë ISCED 3A), përfundon me maturë si dhe me certifikatë të aftësimit profesional. Lejon kalimin në Universitet, në të gjitha drejtimet.
- b) Arsimi i mesëm teknik (ekuivalente me kategorinë ISCED 3A), i pajis nxënësit me kulturë të përgjithshme dhe teknike/manaxheriale, për të organizuar e drejtuar veprimtari profesionale në një drejtim apo specialitet të dhënë. Ka një kohëzgjatje 5 vjeçare (pas arsimit të detyruar) dhe jep maturën si dhe certifikatën e aftësimit tekniko-profesional. Lejon kalimin në Universitet, në të gjitha drejtimet.

Aktualisht në shkallë vendi funksionojnë 40 shkolla të mirëfillta të arsimit teknik e profesional, të shpërndara në 22 rrethe, ku nxënësit përgatiten në rreth 35 specialitete kryesore. Nga këto, në zonat rurale funksionojnë 3 shkolla profesionale, me drejtim kryesor bujqësi-agrobiznes. Numri i nxënësve të regjistruar në shkollat tekniko-profesionale publike, duke përfshirë edhe ato artistike, pedagogjike, sportive dhe të gjuhëve të huaja (të emërtuara social-kulturore), përbën rreth 20% të nxënësve që vijojnë arsimin e mesëm të përgjithshëm. Kjo shifër është mjaft e ulët, duke patur parasysh që në vendet e OECD, ky tregues është rreth 50% dhe në disa vende të zhvilluara perëndimore, akoma më lartë.

A 5.2 Karakteristikat kryesore dhe problematika e AP

Megjithë ndërhyrjet reformuese të ndërmarra vitet e fundit, si dhe mbështetjen e donatorëve të ndryshëm, AP në Shqipëri, pavarësisht shënjave pozitive për një rigjenerim të tij, vazhdon të jetë me reputacion të ulët dhe të mos luajë rolin e duhur në zhvillimet aktuale dhe të pritshme.

Ai vazhdon të ketë karakteristikat dhe problematikën e mëposhtëme:

- AP konsiderohet si "sistem me bazë shkollën", ku përgatitja teorike dhe ajo praktike e nxënësve, realizohet kryesisht në mjediset e shkollës profesionale dhe, kur është e mundur, edhe në ndërmarrje.

- Përmbajtja e kualifikimeve profesionale është e ndryshme në vartësi të drejtimeve dhe niveleve, por në përgjithësi, është e strukturuar si më poshtë: (a) për nivelin 3 vjeçar, 34% kulturë e përgjithshme, 33% teori profesionale dhe 33% praktikë profesionale, dhe (b) për nivelin 5 vjeçar, 40% kulturë e përgjithshme, 35% teori profesionale dhe 25% praktikë profesionale.
- Pranimi në shkollat profesionale publike, në përgjithësi është i hapur për të gjithë nxënësit që përfundojnë arsimin e detyruar, ndërsa në raste të veçanta, ku kërkesat janë më të larta se sa mundësitë, bëhet me konkurs, në përputhje me udhëzimet e MASH. Megjithatë niveli i hyrjes së nxënësve në AP është më i ulët se sa në gjimnaze dhe në një masë të dukshme ndikon në cilësinë e ulët në përfundim të shkollimit.
- Financimi i sistemit të AP publik bëhet nga buxheti i shtetit për arsimin, buxheti i pushtetit vendor, projektet e donatorëve, sponsorizimet, të ardhurat nga veprimtaritë ekonomike të vetë shkollave dhe burime të tjera të lejuara nga ligji. Megjithatë ky financim është ende i pamjaftueshëm, krahasuar me nevojat e sektorit.
- Aktualisht, në sistemin e AP nuk është i parashikuar formalisht funksioni i orientimit profesional dhe këshillimit për karrierën.
- Mungon sistemi i trajnimit paraprak (pre-service) për mësuesit dhe instruktorët e lëndëve e praktikave profesionale. Po kështu, nuk ka një program kombëtar të veçantë për trajnimin e vazhdueshëm (in-service) të kësaj kategorie mësimdhënë-sish dhe veprimtaritë trajnuese ofrohen në mënyrë sporadike nga projektet e donatorëve, DAR dhe ish Instituti i Studimeve Pedagogjike. E njëjta situatë është dhe përsa i përket trajnimit të drejtuesve të shkollave profesionale.
- Ndërhyrjet kryesore janë bërë kryesisht në nivelin shkollor dhe ndryshimet në nivelin e sistemit kanë qenë të papërfillshme.
- Ka pabarazi të mëdha midis shkollave profesionale nga pikëpamja e burimeve njerëzore, financiare dhe të infrastrukturës. Në përgjithësi, infrastruktura materiale e pjesës më të madhe të shkollave profesionale është mjaft e dobët.
- Megjithë hyrjen në fuqi të Ligjit të ri për AFP (Mars 2002), për shkak të ritmeve të ulëta të hartimit të akteve nënligjore dhe të mosfunksionimit si duhet të mekaniz-mave të parashikuar në ligj, lidhjet e AP me tregun e punës dhe me partnerët socialë vazhdojnë të jenë të dobëta.
- Kurrikuli i AP, pavarësisht nismave për modularizim dhe decentralizim, në përgjithësi, vazhdon të mbetet tradicional dhe larg realitetit profesional. Ka mungesa të ndjeshme të teksteve dhe materialeve të tjera në mbështetje të mësimdhënies.

- Mësimdhënia mbetet tradicionale edhe për shkak të mungesave në kualifikimin e personelit mësimdhënës.
- Procesi i vlerësimit përfundimtar të nxënësve bëhet nga vetë shkollat. Në shumicën e rasteve ai kryhet me mjaft mungesa dhe me fiktivitet të theksuar, sidomos për praktikat profesionale. Kjo bën që certifikatat që ofrojnë shumica e shkollave profesionale të mos kenë reputacionin e duhur.

A 5.3 Objektivat strategjike të Arsimit Profesional

Arsimi Profesional gjatë dekadës së ardhshme duhet të orientohet drejt një *reformë sistemike*, e cila i përgjigjet nevojës për ndryshimin e AP në një sistem të aftë për t'u përshtatur me pasigurinë dhe paqëndrueshmërinë e punësimit, të varur nga tregjet e punës në ndryshim të vazhdueshëm. Kjo reformë shkon përtej ndryshimeve thjesht institucionale, duke kërkuar edhe ndryshime thelbësore në vizionin, qëndrimet dhe sjelljen e të gjithë të angazhuarve.

Prirjet e zhvillimit të sistemit të AP shqiptar duhet të orientohen nga objektiva që çojnë në krijimin e një AP *tërheqës*, që ofron akses për të gjithë të interesuarit dhe mundësi më të mëdha punësimi dhe kalimi në nivelet e tjera më të larta (psh. terciar), të jetë *reagues i menjëhershëm* ndaj zhvillimeve dhe nevojave të tregut të punës në nivel rajonal/kombëtar dhe sidomos në nivel lokal, të jetë *eficient*, të mbështetet në një *model partneriteti* që angazhon në veprimtaritë e tij të gjitha palët përkatëse (qeveria, partnerët socialë, komuniteti, etj.). Ai duhet të bartë konceptin e *të nxënës gjatë gjithë jetës*, pra të krijojë mundësinë e akumulimit, transferimit dhe njohjes së krediteve për arritjet e fituara me forma dhe mënyra të ndryshme, si dhe të *përshtatet* gradualisht në përputhje me nivelet e kualifikimit të pranuar nga Bashkimi European.

Në vija të përgjithshme, zhvillimi i AP, si pjesë integrale e Arsimit Parauniversitar, do të kryhet në përputhje me objektivat e mëposhtëme, të cilat marrin në konsideratë edhe zhvillimet e kohëve të fundit, jo vetëm në Shqipëri, por edhe në rajon e më gjerë, si dhe iu referohen dokumenteve të rëndësishme të BE-së që lidhen me veçoritë e sektorit të AP.

1. Nga pikëpamja e strukturës së sistemit të AP:

Rritja e fleksibilitetit të ofertës, mundësive të pranimit, përparimit dhe mobilitetit vertikal e horizontal (midis niveleve dhe drejtimeve) në AP, nëpërmjet:

- a) Krijimit të një *Kuadri Kombëtar të Kualifikimeve Profesionale (KKKP)*, i cili do të përmbajë:

- Nivelet e kualifikimeve profesionale dhe treguesit (përshkruesit) e këtyre niveleve nga pikëpamja e *standardeve të profesioneve*.
 - *Drejtimet* (profilet, specialitetet) e kualifikimeve profesionale dhe përshkrimet (standartet) respektive për çdo nivel të tyre.
 - *Kriteret e vlerësimit* (testimit) kundrejt standardeve që përmban KKKP.
 - *Përshkrimin e Certifikatave* për kualifikimet profesionale të njohura në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar.
- b) *Përshtatjes së strukturës së sistemit të AP* duke u bazuar në KKKP dhe duke marrë parasysh nivelet rekomanduese të Kuadrit Europian të Kualifikimeve:
- niveli hyrës në punësim, që ofron certifikatë të përgatitjes bazë profesionale;
 - niveli i punëtorit të kualifikuar, që ofron certifikatë të përgatitjes profesionale;
 - niveli teknik/menaxherial që ofron diplomën e maturës teknike.
- c) Krijimit të një *cikli të veçantë* për të plotësuar kulturën e përgjithshme të nxënësve që mbarojnë nivelin e punëtorit të kualifikuar për të ofruar diplomën e maturës teknike.
- d) Krijimit të një *cikli post-sekondar* me orientim profesional për nxënësit që mbarojnë arsimin e mesëm të përgjithshëm dhe kërkojnë të marrin një kualifikim profesional.

Nga *pikëpamja sasiore*, treguesi kryesor i zhvillimeve të pritëshme në këtë periudhë do të jetë *dyfishimi i tërheqjes së nxënësve në shkollat teknike-profesionale dhe ato social-kulturore*, nga aktualisht 20% të arsimit të mesëm në 40%.

2. Nga pikëpamja e Kurrikulit të AP:

Modernizimi i modelit kurrikular për ta afruar me kërkesat e botës së punës dhe për të rritur shkallën e fleksibilitetit, nëpërmjet:

- a) *Institucionalizimit të një strukture Kurrikuli të AFP dy shkallëshe* (të decentralizuar), me *skeletkurrikula* (si standard kombëtar i kualifikimit profesional përkatës) të hartuara në nivel qendror dhe *kurrikula në nivel shkolle*, të bazuara në *skeletkurrikulat përkatëse*, kërkesat reale të tregut lokal të punës dhe mundësitë konkrete të shkollës.
- b) *Modularizimit gradual të Kurrikulit të AP* për të lehtësuar integrimin e kompetencave e standardeve të profesionit dhe për të mundësuar akumulimin, transferimin dhe njohjen e krediteve të fituara nga nxënësi.

- c) *Institucionalizimit të një metodologjie të hartimit të Kurrikulave të AP që bazohet në analizën e profesioneve, që e konsideron hartimin e kurrikulit si një proces të vazhdueshëm e shumëshkallësh dhe angazhon të gjithë të interesuarit në këtë proces.*
- d) *Mbështetjes së kurrikulit të AP me “tekste integrale” që përdoren për një kohë relativisht të gjatë, nga një numër i madh nxënësish jo vetëm të një niveli apo drejtimi profesional, duke ulur ndjeshëm kostot e prodhimit të tyre.*

3. Nga pikëpamja institucionale:

Zhvillimi i mekanizmave institucionalë për kryerjen e funksioneve të reja dhe mbështetjen e funksioneve aktuale në AP, nëpërmjet:

- a) *Fuqizimit të rolit të Këshillit Kombëtar të AFP (komisioneve të specializuara dhe sekretariatit të tij) si një organizëm këshillimor tripalësh (qeveri, punëdhënës, punëmarrës), në mbështetje të zhvillimit të politikave reformuese të AFP.*
- b) *Krijimit të Agjencisë Kombëtare të AFP për të kryer funksionet e mëposhtëme ndërsektoriale, që aktualisht nuk arrijnë të përmbushen si duhet ose nuk përmbushen fare nga dikasteret dhe institucionet e AFP:*
 - Hartimi dhe rishikimi i vazhdueshëm i Listës Kombëtare të Profesioneve dhe përshkrimeve përkatëse.
 - Hartimi dhe rishikimi i vazhdueshëm i KKKP (me përshkrimin e standardeve për nivelet dhe drejtimet, kriterëve të vlerësimit dhe certifikimit).
 - Hartimi dhe rishikimi i vazhdueshëm i Skeletkurrikulave të kualifikimeve profesionale.
 - Hartimi dhe rishikimi i vazhdueshëm i Manualit të Akreditimit të institucioneve që ofrojnë kualifikime profesionale.
 - Kryerja e analizave të nevojave për kualifikime profesionale në nivel kombëtar.
 - Ndërtimi dhe rifreskimi i Bankës së të Dhënave në lidhje me KKKP, skelet-kurrikulat, akreditimin, nevojat për kualifikime profesionale etj, që lidhen me AFP.
- c) *Fuqizimit të Bordeve të shkollave profesionale me partnerë socialë (punëdhënës e punëmarrës).*
- d) *Krijimit të Departamenteve (mbi baza profesionale) në shkollat profesionale, si njësi të zhvillimit dhe përshtatjes së kurrikulave në nivel shkolle, si dhe të trajnimit të brendshëm të mësuesve dhe instruktorëve.*

- e) Krijimit të një mekanizmi kombëtar për *orientimin profesional dhe këshillimin për karrierën*, me mbështetjen edhe të partnerëve socialë.

4. Nga pikëpamja e burimeve njerëzore të AFP:

Zhvillimi i kompetencave mësimdhënëse dhe menaxhuese të personelit të AP, nëpërmjet:

- Krijimit të një mekanizmi institucional për *kualifikimin (pre-service)* mbi bazat e pedagogjisë dhe psikologjisë, të mësuesve dhe instruktorëve të rinj të AP.
- Fuqizimit të mekanizmave institucionale aktualë (në nivel qendror dhe nivel shkolle) për *trajnimin e vazhduar (in-service)*, metodik dhe profesional, të të gjithë mësuesve e instruktorëve të AP.
- Fuqizimit të mekanizmave institucionale aktualë për trajnimin e drejtuesve të shkollave profesionale në lidhje me veçoritë e menaxhimit në këtë sektor.

5. Nga pikëpamja ligjore-financiare:

Plotësimi i kuadrit ligjor-normativ të AP me ligje, vendime, udhëzime dhe rregullore të posaçme në mbështetje të të gjitha ndryshimeve reformuese në këtë sektor, nëpërmjet:

- Hartimit të një Ligji të posaçëm për “Kuadrin Kombëtar të Kualifikimeve Profesionale” si dhe i akteve nën ligjore në mbështetje të këtij komponenti të rëndësishëm për një sistem modern të AFP.
- Krijimit të një mjedisi ligjor më të përshatshëm për *zhvillimin e AP jopublik*.
- Krijimit të një mjedisi ligjor që lejon *angazhimin më të madh të shkollave në veprimtari ekonomike*, me qëllim rritjen e cilësisë së përgatitjes së nxënësve dhe krijimin e të ardhurave shtesë.

6. Nga pikëpamja e infrastrukturës së AP:

Zhvillimi sasior dhe cilësor i mjediseve dhe mjeteve mësimore në mbështetje të rritjes së parashikuar cilësore dhe sasiore të ofertës së AP, nëpërmjet:

- Rinovimit të mjediseve ekzistuese për mësimin teorik e praktik në shkollat profesionale.
- Pajisjes me bazën e nevojshme *materiale/didaktike* për mësimin teorik e praktik.

- Krijimit të *shkollave të reja* në ato rajone ku kërkesa është më e ndjeshme (ose shndërrimi i disa shkollave të përgjithshme në shkolla profesionale). Sigurisht që kjo do shoqëruar edhe me ndërhyrje të tjera në nivel shkolle (ristrukturime ndërtesash, krijim repartesh pune të reja dhe pajisje të atyre ekzistuese, rishikim i kualifikimeve që ofrohen, ndryshime në personelin e shkollave).
- *Optimizimit të shpërndarjes dhe madhësisë së shkollave* (krijimi i shkollave profesionale rajonale ose kombëtare), për të përshtatur më mirë ofertën me kërkesën dhe për të ulur kostot e këtij shërbimi publik. Kjo do të thotë që pas riorganizimit (fundi i vitit 2008), të rritet numri mesatar i nxënësve për shkollë, nga 380, që është aktualisht, në 700–1000 nxënës. Kjo do të mund të realizohet me rikonstrukcione, shtesa, bashkime shkollash, lirim të mjediseve të zëna forcërisht, si dhe me shfrytëzim më të mirë të kapaciteteve ekzistuese.
- *Institucionalizimit të bashkëpunimit* midis AP, formimit profesional dhe biznesit për të shfrytëzuar reciprokisht me efektivitet infrastrukturën e këtyre aktorëve në funksion të përgatitjes profesionale të nxënësve dhe kursantëve.

Të gjitha këto si dhe ndërhyrje të tjera reformuese që nuk përmenden më lart, do të kontribuojnë në *ngritjen e dukshme cilësore të AP dhe plotësimin e objektivit sasior që në 4 vitet e ardhshme të dyfishohet pjesëmarrja në këtë sektor*. Që të përmbushen këto objektiva, ato duhet të mbështeten me plane veprimi konkrete dhe realiste.

Pjesa B

MATRICA E POLITIKËS: ÇËSHTJET E RËNDËSISHME, OBJEKTIVAT, PËRFITUESIT, TREGUESIT MONITORUES DHE AFATET

Në këtë pjesë përvijohen aktivitetet kryesore, objektivat, treguesit monitorues, rreziqet, supozimet si dhe afatet e përgjithshme. Informacioni për këtë pjesë gjendet në përshkrimet e fushave përkatëse në pjesën A. Veprimtaritë kryesore të identifikuara duhet të radhiten sipas prioriteteve dhe vijimësisë për një zhvillim progresiv. Matrica përmban çdo veprimtari të rëndësishme dhe identifikon pengesat e mundshme në arritjen e objektivave, veprimet e planifikuara për arritjen e këtyre objektivave dhe treguesit monitorues për të vlerësuar rezultatet.

B1 Qeverisja - Reformimi dhe forcimi i kapacitetit menaxhues

Problemet kyçe	Objektivat	Përfituesit	Treguesit monitorues	Rreziqet dhe supozimet	Afati i propozuar
B.1.1 Reformimi i MASH	- Përshkrimi i qartë i vendeve të punës për të shmangur paqartësitë - Planifikimi dhe futja e sistemeve të menaxhimit të performancës - Zhvillimi i standardeve minimale të performancës - Marrja e masave ndaj atyre që kanë performancë të ulët. - Zhvillimi i skemave nxitëse për të inkurajuar nivele të larta të performancës - Transferimi i menaxhimit me bazë performance (MBP) në nivele rajonale, lokale dhe shkollore - Rritja e kapaciteteve për përdorimin e MBP në menaxhimin e MASH nëpërmjet trajnimit intensiv.	- Stafi i MASH i vetëdijshëm për rolet e tij - Publik i vetëdijshëm për rolet e stafit të MASH - Shërbime të përmirësuara për stafin e DAR dhe ZA - Shërbime të përmirësuara për shkollat - Impakti në cilësinë e arsimit për fëmijët	- Miratimi i legjislationit për të zbatuar MBP në MASH. - Përqindja e drejtorive të MASH të trajnuara në përdorimin e MBP deri në vitin 2006 - Përqindja e DAR dhe ZA që përdorin MBP deri në vitin 2008. - Reduktimi i kohës në marrjen e vendimeve dhe masa-ve në nivel qën-dror - Iniciativë e rritur e stafit në zgjidhjen e problemeve	- Zgjedhjet parlamentare mund të vonojnë procesin - Emërimi i personelit nuk bazohet në kualifikimet dhe performancën - Ndryshimi i praktikave mund të kërkojë shumë kohë - Mungesa e angazhimeve të MASH në mbështetje dhe sigurim të kritere-ve të nevojshme legislative .	- Ristrukturimi i niveleve qëndrore të përfundojë në vitin 2006 - Të gjitha institutet, agjencitë dhe qendrat e lidhura me MASH do të adaptojnë MBP deri në vitin 2007. - Nivele rajonale dhe të tjerat deri në vitin 2008.

B.1.2 Decen-tralizimi	• Zhvillimi i politi-kave të qarta për funksionet e MASH që do të decentrali-zohen • Zhvillimi i udhëzi-meve të qarta për DAR dhe ZA, të cilat pranojnë rolet e decentralizuara • Zhvillimi i kapaci-teteve për të përdorur të dhëna për planifikim në nivel lokal • Zhvillimi i procesit të raportimit dhe nivelit të përgjegjshmërisë brenda dhe midis drejtori-ve	• Stafi qëndror në MASH • Stafi i DAR, ZA dhe i pushtetit vendor (PV) • Grupet e tjera të interesit • Prindërit dhe nxënësit	• Udhëzimet e reja mbi politikat të miratuara nga kabineti • Përqindja e detyra-ve të identifikuar, të menaxhuara nga MD (Menaxhimi i Decentralizimit) • Numuri i mundë-sive që krijohen për trajnim	• Mungesë vullneti për të ndarë push-tetin • Trajnim i pamjaftu-eshëm i personelit • Mungesa e besimit dhe përgjegjësisë nga grupet e intere-sit • Nuk vlerësohen plotësisht funksio-net shtesë të përgjegjësive qëndro-re dhe lokale të menaxhimit	Udhëzimet dhe funksionet që do të decentralizo-hen janë miratuar deri në vitin 2005 50% e funksio-neve të miratuara do të decentrali-zohen deri në vitin 2007. 100% e funk-sioneve të mi-ratuara do të decentralizohen deri në vitin 2010.
B.1.3 Auto-nomia e shko-llës	• Zhvillimi i politi-kave të qarta për drejtorin e shkollës dhe bordin e saj. • Krijimi i kapacite-teve për të përgatitur planet zhvillimorë të shkollës • Krijimi i shoqatave të prindërve dhe mësuesve dhe in-kurajimi i komuni-tetit dhe prindërve për përgjegjësi ndaj shkollës • Zhvillimi i siste-meve cilësore të përgjegjshmërisë • Vendosi e indika-torëve të jashtëm të cilësisë në të gjitha nivelet	• Drejtorët e shkollave dhe mësuesit • Shoqatat e prindërve dhe mësuesve si dhe komuniteti lokal • Pushteti Vendor (PV) dhe grupe interesi të tjera	• Numri i drejtorëve të trajnuar të shko-llave • Numëri i SHPM të krijuara dhe që mbështesin aktivisht shkollën • Numri i planeve zhvillimore të paraqitura të shkollave • Vendosi e indikatorëve kombëtarë • Numri i drejtuesve të trajnuar të komunave	• Komunitetet nuk janë ende gati të marrin përgjegjësi • Drejtorët e shkolla-ve dhe menaxherët e PV nuk janë të trajnuar mirë • Mekanizmat e financimit nuk funksionojnë mirë • Mungesë vullneti e PV për të alokuar fondet e miratuara për shkollat	100 shkolla të përzgjedhura funksionojnë si shkolla autonome deri në vitin 2006 50% e të gjitha shkollave funksionojnë si ente autonome deri në vitin 2010. 100% e shko-llave janë të-rrësisht ose pjesërisht autonome deri në vitin 2015.

B1.4 Mena-xhimi i siste-mit të infor-macio-nit në sekto-rin e arsimit	• Hartimi i kuadrit të politikave për EMIS • Zhvillimi i specifi-kimeve dhe supor-tit për sistemin • Identifikimi i tipit të të dhënave që do të mblidhen dhe burimit të tyre • Zhvillimi i nivele-ve të aksesit dhe i procedurave të autorizimit • Zhvillimi i proce-durave të analizës dhe raportimit dhe drejtoritë përgje-gjëse Zhvillimi intensiv i stafit dhe trajnimi i specializuar	• Menaxherët dhe politikëbërësit në nivel qendror (MASH) • Menaxherët dhe politikëbërësit në nivel rajonal-DAR, ZA dhe PV • Zyrtarët e plani-fikimit dhe har-timit të buxhetit • Personat për-gjegjës për mo-nitorimin e cilësisë	• Eshtë vendosur ni-veli i infrastruku-rës dhe paisjeve. • Shtrirja e trajnimit për stafin teknik • Shtrirja e trajnimit për stafin profesio-nal • Cilësia e të dhëna-ve të mbledhura • Tipi i analizës së kryer • Cilësia e raporteve të përgatitura mbi bazën e të dhënave për zhvillimin e politikave	• Pajisje dhe infra-strukturë e papër-shtatshme • Trajnim i pamjaf-tueshëm dhe jo i specializuar për stafin lokal •	EMIS funksio-non plotësisht në nivel Qendror në vitin 2006 EMIS funksio-non në 50% të shkollave dhe në zyrat rajonale deri në vitin 2008. EMIS funksio-non në 100% të shkollave dhe në zyrat rajonale deri në vitin 2010.
---	--	---	---	---	--

B.1.5 Rapor-timi dhe siguri-mi i cilësisë	• Zhvillimi i sistemit të vlerësimit të stafit me dispozita për apelime • Zhvillimi i nivele-ve të ndryshme të raportimit për performancën e stafit • Zhvillimi i sistemeve të vlerësimit të bazuara në evidenca • Përshtatja e treguesve të performancës së MASH me ato të ministrive të tjera si dhe me treguesit ndërkombëtarë	• Stafi i MASH • Sindikatat dhe shoqatat e tjera profesionale • Stafi i DAR, ZA dhe PV • Drejtorët e shkollave dhe mësuesit • Publiku i gjerë	• Struktura dhe udhëzime për monitorimin të miratuara formalisht nga MASH • Rregullsia dhe cilësia e raporteve të vlerësimit të drejtorive • Auditim i jashtëm nga MASH	Miratimi i indikatorëve objektivë të cilësisë Frika nga reagimet kur raportohet për cilësinë e dobët dhe nivelin e ulët të performancës	Udhëzimet e vlerësimit për stafin dhe njësitë organizative të miratuara dhe zbatuara deri në vitin 2006. 50% e drejtorëve të drejtorive dhe shefave të sektoreve zbatojnë vlerësimin e sta-fit dhe sigurimin e cilësisë deri në vitin 2008. 100% e drejtorëve të drejtorive dhe shefave të sektoreve zbatojnë vlerësimin e stafit dhe sigurimin e cilësisë deri në vitin 2010.
---	--	---	---	---	---

B.2 Përmirësimi i cilësisë së procesit mësimor (mësimdhënie/nxënie)

Çështjet kryesore	Objektivat	Përfituesit	Indikatorët monitorues	Rreziqet dhe supozimet	Afatet kohore të propozuara
B.2.1 Zhvillimi i kurri-kulës	- Hartimi i një korni-ze të përgjithshme kurrikulare kombë-tare (KKK) - Strukturimi i arsimit parauniversitar me objektiva të përshtatshëm të mësimnxënies - Racionalizimi i lëndëve dhe orëve për nivelet e klasave (ngarkesa mësimore). - Zhvillimi i politika-ve për hartimin e kurrikulave të lëndë-ve me zgjedhje dhe kurrikulës gjithëpërfshirëse. - Zhvillimi i planeve të reja mësimore du-ke rishikuar për-mbajtjen lëndore dhe përvijimi i vi-jueshmërisë horizontale dhe vertikale - Zhvillimi i politikës dhe proceseve për ta reshtuar arsimin bazë në rrugën e arsimit profesional	MASh dhe planifikuesit e SKZHES Institucionet e arsimit para-universitar. Instituti i Kurrikulës dhe Standardeve Mësuesit dhe drejtorët e shkollave Nxënësit dhe prindërit OJQ-të e vendit dhe të huaja, të përfshira në inovacione kurrikulare	Debate ndërsek-torale për korni-zën kurrikulare kombëtare. Korniza kurrikulare kombëtare e hartuar dhe e miratuar nga qeveria Listë e re e hartuar dhe e miratuar e lëndëve dhe orëve mësimore për lëndë e për çdo klasë Zhvillimi, miratimi, eksperimentimi dhe zbatimi i një procesi dhe përmbajtje të re plan mësimor-përmbajtje	Mungesa e kapacitetit dhe/ose an-gazhimit nga ana e IKS për të drejtuar reformën kurrikulare Vazhdon për-dorimi i kon-cepteve dhe metodave të vjetra Tensioni i shkaktuar nga lën-dët tradicionale të kombinuara mund të çojë në shkëputjen e tyre nga reforma	KKK është hartuar dhe miratuar deri në 2005 Planet mësimore fillore të zhvi-lluara, eksperi-mentuara dhe zbatuara deri në 2010 Planet mësimore të arsimit të me-sëm të zhvillua-ra, eksperimen-tuara dhe zbatu-ara deri në vitin 2015.

B.2.2 Zhvillimi i profesionit të mësuesit	• Zhvillimi i kapaciteve për të parashikuar kërkesat për mësues • Forcimi i Qendrës Arsimore të Trajnimit dhe Kualifikimit (QATK) • Rishikimi i kurrikulës së trajnimit të mësuesve për përmbajtjen dhe procesin • Rishikimi i kushteve për punësimin e mësuesve • Shqyrtimi i modeleve të reja dhe alternative të trajnimit të mësuesve • Sigurimi i cilësisë dhe akreditimi i mësuesve • Trajnimi gjatë punës dhe rrjetet profesionale	EMIS, SAPP, MASH QATK Drejtorët e shkollave dhe mësuesit Siguruesit e trajnimit të mësuesve Shkolla dhe komunitetet e pafavorizuara Prindërit dhe nxënësit	Të dhënat EMIS të krijuara dhe raporti mbi kërkesën dhe ofertën e një rajoni Përshkrime të qarta të vendeve të punës për QATK dhe emërimi në bazë merite Miratimi i MBP dhe realizimi i 12 vlerësimeve mujore Janë hartuar dhe miratuar kompetencat e mësuesve plus programet e kualifikimit Krijimi i bordit të akreditimit dhe procedurat e akreditimit të mësuesve aktualë Krijimi dhe vënia në efikasitet të paktën 5 shoqatave të mësuesve	Mungesa e angazhimeve dhe gadishmërisë për të ndërmarrë aktivitete Mungesa e mirëkuptimit për kërkimin më të fundit në zhvillimin e profesionit të mësuesit Marrja në kohë e miratimit ligjor për akreditimin e mësuesve, shpërblimeve të bazuara në merita, etj. Pajisja e të gjithë mësuesve aktualë me njohuri dhe aftësi për të zbatuar kurrikulën e re	Përshkrimi i vendeve të punës të QATK dhe emërimi i stafit deri në vitin 2005. Hartimi i kompetencave të mësuesve për nivele dhe lëndë të ndryshme deri në vitin 2006 Hartimi, miratimi dhe organizimi i programeve të trajnimit fillestar dhe gjatë punës të mësuesve, deri në vitin 2006. Akreditimi i mësuesve dhe shpërblimi i bazuar në merita janë miratuar dhe vënë në efikasitet deri në 2010.
B.2.3 Hartimi i teksteve shkollore	• Rishikimi i përmbajtjes dhe skemës metodike • Koordinimi i kërkesës dhe ofertës së teksteve shkollore • Menaxhimi i ofertës dhe kërkesës së teksteve alternative • Privatizimi i botimit të teksteve shkollore • Zhvillimi i mekanizmave për mbulimin e kostos së teksteve shkollore	Nxënësit dhe mësuesit Autorët e teksteve Planifikuesit në MASH MASH dhe Drejtoritë Arsimore Shtëpitë botuese Drejtorët e shkollave dhe prindërit	Janë miratuar politikat dhe procedurat për hartimin e teksteve shkollore Është siguruar trajnimi për autorët e teksteve shkollore Lidhja e të dhënave për tekstet shkollorë me EMIS Janë miratuar politikat dhe procedurat për mbulimin e kostos.	Mungesë vullneti e autorëve për të hequr dorë nga librat e vjetër Mungesa e vlerësimit për rëndësinë e strukturës instrukionale Kundërshtimi nga shtëpitë botuese për të ndaluar vazhdimin e botimit vjetor Rezistenca për të mos paguar librat	Politika e re e hartimit dhe botimit të teksteve shkollore është miratuar deri në 2006 Raporti i EMIS përmbledh kërkesën për tekstet shkollorë në vitin 2006 Grupi i parë i librave për përpunim dhe miratim i tyre për botim në vitin 2007 Finalizimi mbi mbulimin e kostos dhe pilotimi në 2008.

B.2.4 Burimet alternative mësimore	- Hartimi i standardeve minimale për bibliotekat me libra reference - Hartimi i standardeve minimale për numrat dhe tipat e teksteve alternative, CD etj. - Zhvillimi i politika-ve për bibliotekat e shkollave - Zhvillimi i politika-ve për përdorimin e Internetit si një mjet kërkimi	Nxënësit dhe mësuesit Autorët e teksteve MASH dhe Drejtoritë Arsimore Shtëpitë botuese dhe kompanitë e TI Drejtorët e shkollave dhe prindërit	Sigurimi i trajnimit për hartuesit e burimeve alternative Janë zhvilluar dhe miratuar politikat dhe procedurat për librat alternative Janë zhvilluar dhe miratuar politikat dhe procedurat për bibliotekat e shkollave dhe shërbimet me internet	Paaftësia për të kontrolluar cilësinë dhe rëndësinë Drejtuesit e shkollave nuk vlerësojnë nevojat për burime shtesë Mosfinancimi nga buxheti i kostove për mirëmbajtje dhe sistem interneti	Është miratuar politika e burimeve dhe teksteve alternative deri në 2005 Përgatitja dhe qarkullimi i listës minimale të burimeve alternative deri në 2006 30% e shkollave kanë libra alternative të mirë dhe burime mësimore
B.2.5 Provimi dhe monitorimi	- Forcimi i kapacitetit të QKVP për të kryer me sukses detyrën - Hartimi i politikave dhe procedurave për monitorim dhe vendosje indikatorësh - Zhvillimi i kapacitetit të QKVP për të hartuar e realizuar studimin e krahasimit dhe për të vendosur indikatorët - Zhvillimi rigoroze dhe i besueshëm i provimeve kombëtare për klasën e 9-të (përfundimi i arsimit të detyruar) plus provimi i maturës - Zhvillimi i kapacitetit të QKVP për të hartuar dhe vendosur indikatorë ndërkombëtarë	Stafi i QKVP Prindër dhe nxënës Universitetet dhe institucione të tjera pas shkollës së mesme Drejtorët e shkollave dhe qeveria vendore Vlerësimi i cilësisë së MASH	Stafi i trajnuar i QKVP për vlerësimin dhe monitorimin e arsimit Hartimi dhe pilotimi i provimit kombëtar për klasën 9 për kurrikulën e re Hartimi i politikës dhe procedurave për zhvillimin e provimeve të maturës Marrëveshje formale me universitetet dhe institucione të tjera pas shkollës së mesme për të përdorur një provim të veçantë për hyrje në universitet	Moskuptimi sa duhet i vlerësimit arsimor Paaftësia për të siguruar publikun lidhur me besueshmërinë dhe integritetin e provimeve Paaftësia për të negociuar me universitetet për të pasur një provim të përba-shkët mature Mungesa e analizës transparente dhe raporteve mbrojtës	Realizimi i trajnimit për krijimin e kapaciteteve, deri në 2005 Hartimi dhe eksperimentimi i provimit kombëtar të klasës së 9 në vitin 2006, dhe zbatimi i plotë në 2008 Marrëveshja për një provim të përbashkët mature, deri në 2006 Pjesëmarrja në vendosjen e indikatorëve rajonalë deri në 2007 Hartimi dhe eksperimentimi i provimit kombëtar të klasës së 9 deri në 2010 dhe zbatimi i plotë deri në 2011

B3 REFORMA FINANCIARE PËR ARSIMIN PARAUNIVERSITAR

Problem et kyçe	Objektivat	Përfituesit	Indikatorët monitorues	Rreziqet dhe supozimet	Afati kohor i propozuar
B.3.1 Përbërja e buxhetit të arsimit parauniversitar	- Hartimi nga ana e MF, MASH dhe PV i një përshkrimi transparent dhe të detajuar të kontributeve financiare të çdo grupi interesi. - Financim i ndarë sektoral në grant bllok dhe me buxhet të kushtëzuar dhe të pakushtëzuar	- MASH, MF dhe PV - Bordet e shkollave dhe komunat	- Përcaktimi i kontributeve i shprehur me përqindje - Procesi i regjistrimit të informacionit i miratuar formalisht si një veprim i përhershëm	Mospranimi i MF për të bërë publik informacionin e detajuar të financimit	- Identifikimi i nevojave të specifikuar financiare nga MASH për planifikim deri në 2005. - Rënia dakord dhe miratimi i procedurës së raportimit midis MF dhe MASH deri në 2006
B.3.2 Instrumentat e transferimit të fondeve të buxhetit	Ndarja e granteve bllok në aktivitete specifike të MASH si zëra para-lele - Rritja e fleksibilitetit dhe barazisë së modelit të financimit mbi bazën e modelit të hartuar të financimit për nxënës - Realizimi i rishikimit të pjesës së PV për financimin e arsimit dhe procesit të përgjegjshmërisë për të siguruar mirëmbajtjen e rregullt - Rishikimi i shpenzimeve periodike të menaxhuara në nivel qendror në dritën e procesit të decentralizimit - Rishikimi i detajuar i procesit të përgjegjshmërisë për të rritur transparencën dhe efikasitetin në sistem - Trajnim i plotë në menaxhimin e planifikimit të buxhetit dhe raportimit	- Drejtoria ekonomike në MASH dhe sektorët e financës të DAR - Shkollat dhe rajonet - Menaxherët e financimit të arsimit - Auditorët e menaxhimit financiar dhe MF - Të gjitha grupet e interesit në fushën e arsimit	Miratimi zyrtar i afateve kohore për MASH dhe MF Udhëzimet për raportin e buxhetit të ri të hartuar dhe të miratuara Raporti për zbatimin e një modeli financimi për nxënës Ndryshimi dhe zbatimi i procedurave të raportimit të buxhetit të PV Marrëveshja e rishikuar për funksionet që do të decentralizohen Miratimi i sistemeve të raportimit dhe i shka-llës së përgjegjshmërisë ndërauditive Sigurimi i trajnimit të detajuar për aspekte të veçanta.	- Procesi mund të vonohet nëse të dhënat nuk bëhen të disponueshme - Mungesë gadishmërie për të përfshirë zërat paralelë në buxhet - Modeli gjithëpërfshirës “për nxënës” mund të mos arrijë konsensusin e nevojshëm - Transparenca në rritje e shpenzimeve të planifikuara dhe aktuale të pushtetit vendor mund të shihet me sy jo të mirë nga PV - Mosmarrëveshje për funksionet që duhet të decentralizohen - Trajnimi i detajuar mund të mos sigurohet në kohën e duhur	Raportimi i detajuar dhe transparent i buxhetit deri në 2006 Detajimi dhe transparenca e kontributit të PV në buxhet deri në 2006 Delegimi i funksioneve të decentralizuara deri në 2007 Hartimi dhe diskutimi i modelit të ri të financimit “për nxënës” deri në vitin 2007 Sistemi i llogarisë dhe i financimit të plotë, të detajuar dhe transparent është miratuar nga MASH deri në vitin 2010

B.3.3 Rritja e efikasitetit në nën-sektor	Komunikimi dhe shkëmbimi i informacionit Tërheqja e financimit jopublik në arsimin parauniversitar Miratimi dhe/ose amendimi i ligjeve për të inkurajuar shkollat që të vjelin të ardhura nga shërbimet Negocimet për përjashtimin nga taksat të investimeve në arsim Miratimi i rialokimit të fondeve për arsimin nëpërmjet dialogut publik	• MF, MASH • Drejtoritë në MASH • MASH dhe PV • MASH, PV dhe komuni-teti • MF dhe MASH • Mësuesit dhe drejtorët e shkollave • MASH dhe nënsektorët e tjerë të arsi-mit	Tipi i infor-macionit dhe procesi i raportimit janë miratuar MASH ka mi-ratuar udhë-zimet politike për mbështetjen dhe menaxhimin e arsi-mit me financim nga fondet jopu-blike Janë mira-tuar përja-shtimi nga taksat dhe udhëzimet për vjellen e të ardhurave nga shkollat Janë miratuar ligjet për rishpërndarjen e fondeve për sektorin publik	Mungesë vullneti për të shkëmbyer informacione Vonesa të shkaktuara nga zgjedhjet qeveritare dhe procedurat parlamentare Mungesa e aftësisë për të monitoruar përjashtimin nga taksat mund të pengojë këtë proces Nënsektorët nuk janë të aftë për të miratuar rishpërndarjen e fondeve	Miratimi i ma-rrëveshjes zyrtarë për tipin dhe mënyrën e ndar-jes së informa-cionit, deri në vitin 2006 Miratimi i poli-tikës së rishi-kuar të taksave për investimet në arsim dhe vjellen e të ardhurave nga shkollat deri në vitin 2008 Eshtë pranuar dhe miratuar rishpërndarja e fondeve pu-blike brenda sektorit të arsimit deri në vitin 2008.
B.3.4 Programet e investi-meve	<i>Punimet kapitale:</i> Rishikimi dhe prioriti-zimi i mirëmbajtjes dhe rehabilitimeve Zhvillimi i sistemit transparent për monito-rimin e kontributeve të PV për investime Shqyrtimi i "hartës së shkollave" para planifikimit të shkollave të reja <i>Projekte të veçanta:</i> Kërkimi me bazë shkolle për zhvillimin e praktikave novatore	MASH dhe DAR/ZA QL, komunat, mësuesit dhe nxënësit Mësuesit dhe nxënësit	Standardet minimale për mirëmbajtjen janë hartuar dhe miratuar Sistemi i mo-nitorimit dhe menaxhimit të kontribu-teve të rre-gullta të QL për mirë-mbajtjen Miratimi i udhë-zimeve të politi-kave dhe proce-sit të financimit për të nxitur novacionet në bazë shkolle.	Mungesa e kapaciteteve në nivel lokal për të realizuar detyrat Mungesë vullneti për t'iu nënshtru-ar mbikqyrjes së publikut Komuna dhe pri-ndërit kundërsh-tojnë konsolidi-min e shkollave Mungesa e besimit që mësuesit e shkollave të jenë novatorë	Hartimi dhe monitorimi i udhëzimeve të mirëmbajtjes deri në vitin 2006 Plotësimi dhe miratimi i hartës së shkollave deri në vitin 2010. Financimi i edicionit të parë të novacioneve me bazë shkolle deri në vitin 2006

B.3.5 Këshillimi/drejtimi/ ekspertiza dhe mbështetja	Zhvillimi i roleve dhe përgjegjësi midis ekspertit dhe ekspertizës për mbështetje me koncepte dhe procese të reja. Zhvillimi i roleve dhe përgjegjësi për grup shkollat dhe rrjetet e DAR/ZA.	MASH (sektori i financës) Institucionet arsimore dhe agjencitë Shkollat dhe komunat	Numri i marrëveshjeve të arritura midis ekspert/ekspertizë Numri i grup-shkollave dhe rrjeteve të zyrave Numri i takimeve për secilën nga të mësipërmet	Mungesa e vullnetit për të pranuar përgjegjësitë reciproke për të bërë menaxhimin e ri të financave Marrëdhëniet e pushtetit interferojnë me zbatimin	• Krijimi i sistemeve të ekspertizës deri në 2006 • Krijimi i grup-shkollave dhe rrjeteve rajonale deri në 2007
--	--	---	---	--	--

B.4 KRIJIMI I KAPACITETEVE DHE ZHVILLIMI I BURIMEVE NJERËZORE-KALIMI KONCEPTUAL

Problemet kyçe	Objektivat	Përfituesit	Indikatorët monitorues	Risqet dhe supozimet	Afatet kohore të propozuara
B.4.1 Shërbimet ndërsektorale	Përfshirja e sektorëve të tjerë në planifikim në arsimin para-universitar Zhvillimi i përgjegjësisë kombëtare të reformës arsimore Zhvillimi i arsimit si mjet për të mbështetur zhvillimin kombëtar ekonomik dhe social	Prindërit dhe nxënësit Planifikuesit në të gjitha ministratë e linjës Komuniteti dhe grupet e interesit ekonomik MASH dhe PV	Krijimi komisionit ministror ndërsektorial Realizimi i debateve ndërsektorale dhe forumeve të diskutimit	Mungesa e vullentit për pjesëmarrje nga sektorë të tjerë Ekspertët e arsimit jo të gatshëm për të shkëmbyer/ndarë planifikimin me sektorë të tjerë	Miratimi i udhëzimeve për përfshirje ndërsektorale deri në vitin 2006.

B.4.2 Racionalizimi i shkollave	Zhvillimi i vetëdijes së publikut se cilësia dhe sasia sjellin kosto Arsimi cilësor mund të kalojë/ kapërcejë kufijtë qeveritar lokal Rishikimi i obje-ktivave lokal dhe kombëtar për të plotësuar pari-min e barazisë dhe aksesit.	MASH dhe DAR/ZA Drejtorët e shkollave dhe mësuesit Prindërit dhe nxënësit	Realizimi i foru-mit publik për të debatuar në nivel kombëtar Realizimi i forumit publik për të debatuar në nivel lokal qeveritar	Mungesa e vullnetit për të bashkëpunuar me rajonet fqinj/ komunat Mosvlerësimi i cilësisë	Krijimi i forumeve fillestare deri në vitin 2006 Hartimi i dokument- diskutimit povizor deri në 2007
B.4.3 Inspektimi dhe ndihmë	Edukimi i ins-pektorëve që të ndihmojnë dhe jo të kontrollojnë dhe qortojnë. Zhvillimi i besimit nëpërmjet metodës për të zhvilluar nder-shmërinë në procesin e vet-raportimit	Inspektorët në MASH dhe DAR Përfshirja e stafit në procesin e vet-raportimit	Profilat e performancës së inspektorëve Informacioni i përpunuar për drejtorët e shkollave dhe mësuesit	Inspektorët nuk vlerësojnë nevojën për ndryshim Mësuesit dhe drejtorët e shkollave nuk kanë besim se do të raportohet drejtë e në mënyrë të ndershme	Trajnimi i inspektorëve deri në vitin 2006 Trajnime të tjera në vet-vlerësim deri në 2006 Vlerësimi i performancës së inspektorëve në mënyrë di-rekte dhe in-direkte (vet-vlerësimi nga të tjerët) deri në vitin 2007
B.4.4 Profesionalizimi i mësuesve	Përmirësimi i statu-sit të mësuesit, nëse bëhet profesion me kohë të plotë. Përshtatja e statusit të mësuesve me atë të punonjësve civilë Kompetenca shumë-disiplinore të mësuesve për rritjen e aftësive profesionale Mbështetja e krijimit të shoqatave të mësuesve për shkëmbim përvoja profesionale.	Drejtorët e shkollave dhe mësuesit Nxënësit dhe prindërit . MASH me anë të efikasitetit që do të arrihet nëpërmjet multiaftësive	Dokument diskutimi për të vlerësuar punën e mësuesit Legjislacioni duhet të përfshijë mësuesit si punonjës civilë Numri i rrjeteve dhe shoqatave për arsimin parauniversitar	Paaftësia qeveritare për të siguruar kushte të shërbimit civil për të gjithë mësuesit Ngarkesa mësimore në rritje pa një rritje korresponduese në paga	Realizimi i vlerësimit të punës së mësuesve deri në vitin 2006 Adoptimi i legjislacionit deri në vitin 2008

B.4.5 Lëndët me zgjedhje kurrikulare dhe	Përgatitja e eks-pertëve kurrikular me shkathtësitë dhe njohuri-të e kurrikulës aktuale dhe shmangia e koncepteve të vjetra Përcaktimi i numrit të lëndëve, numrit të mësuesve, teks-teve shkollorë dhe klasave që nevojiten	MASh dhe Qeveria shqiptare ISP dhe IKS Nxënësit dhe prindërit Specializimi universitar	Diskutimi pub-lik lidhur me rikonceptimin e lëndëve Numri i lëndëve të riorganizuara Numri i teksteve shkollorë të rihartuar	Mungesa e vullnetit për të pranuar ndryshimet Rezistenca për të ndryshuar përmbajtjen e lëndëve nga ekspertët lokal Publiku mund të mos kuptojë racionalen pas ndryshi-meve.	Përfundimi i forumit pub-lik dhe diskutimeve deri në 2006 Hartimi dhe zbatimi i strukturës së re deri në 2010 për arsimin bazë, dhe deri në vitin 2015 për arsimin e mesëm
B.4.6 Kërkimi dhe zhvillimi i politikave të orientuar	Politikat e hartuara duhet të mbështeten dhe arsyetohen në të dhëna të besueshme. Konceptet dhe sistemet e reja duhet të studjohen dhe përdoren para se të zbatohen formalisht.	MASH, DAR dhe ZA Sektori SAPP dhe sistemi EMIS Institucionet e tjera arsimore të lidhura me MASh OJQ-të e vendit e të huaja në arsim.	Numri i studi-meve kërkimore të porositura Hartimi i një sërë dokumen-tash politikë Numri i projek-teve të OJQ-ve të vendit dhe të huaja në sektorin e arsimit.	Mungesa e kapaciteteve për të ndër-marrë studi-me formale empirike Mungesa e fondeve në mbështetje të studimeve kërkimore dhe pilotimit.	Identifikimi i të gjitha studimeve kërkimore arsimore që janë në zbatim, deri në 2006 Hartimi i politikave dhe procedurave për veprim-tari kërkimore deri në vitin 2007

PJESA C

PLANI I ZBATIMIT

Kjo pjesë mbulon rradhën e aktiviteteve dhe afatin kohor të përafërt në zbatimin e aktiviteteve të ndryshme të përshkruara më lartë në pjesën A dhe në pjesën B. Në përputhje me skemën e përdorur për Strategjinë Kombëtare të Arsimit secila nga 4 fushat prioritare është trajtuar më vete, duke përshkruar aktivitetet kryesore me afatet përkatëse kohore. Duhet theksuar se Strategjia Kombëtare e Arsimit Parauniversitar 2004 - 2015 është një dokument në nivel makro dhe si e tillë nuk merr përsipër të trajtojë detajet në nivel mikro për të gjitha aktivitetet dhe procedurat e lidhura ngushtë me të. Në zhvillimet që pasojnë do të hartohen planet operative realizuese me detajet përkatëse për çdo aktivitet duhet të zhvillohen. Aktualisht duhet të përgatiten planet specifike të projektit.

Programi kohor i propozuar parashikon që zbatimi i strategjisë, në pjesët themelore të saj, do të fillojë në vitin 2005. Nëse për një arsye ose një tjetër ka vonesa në zbatim, atëherë ky program zbatimi mund të shtyhet me të njëjtat periudha kohore. Është e rëndësishme që të ruhet rradha e aktiviteteve, meqëse shumë prej tyre mund t'i nënshtrohen *një përtëritje në vazhdimësi*.

C 1. Qeverisja: Reformimi dhe fuqizimi i kapacitetit menaxhues											
Aktivitetet	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
C1.1 Reformimi i MASH											
Përshkrimi i qartë i vendeve të punës											
Zhvillimi i standardeve minimale të performancës											
Zhvillimi i skemave nxitëse për të inkurajuar nivele të larta të performancës											
Manuali i procedurave për menaxhimin në bazë performance (MBP)											
Transferimi i menaxhimit me bazë performance (MBP) tek institucionet											
Transferimi i menaxhimit me bazë performance (MBP) në nivel rajonal dhe nivel shkolle											
Trajnime intensive në mbështetje të ndryshimeve											
C1.2 Decentralizimi											
Hartimi i udhëzimeve për funksionet që do të decentralizohen											
Vende të qarta pune dhe përgjegjësi											
Proceset dhe procedurat për raportim dhe Sigurimi i Cilësisë											
Pilotimi i decentralizimit për një rajon (të përzgjedhur) në menaxhimin e MASH (vertikalisht)											
Trainimi i stafit mësimor në nivel rajoni, komune dhe shkolle											
50 % e funksioneve të miratuara të decentralizuara në shkallë vendi											
100 % e funksioneve të miratuara të decentralizuara në shkallë vendi											
C 1.3 Autonomia e shkollës											
Zhvillimi i politikave të qarta për rolet e reja të drejtorëve											
Zhvillimi i roleve të reja për shoqatat e prindërve dhe mësuesve si dhe i bordeve të shkollave											
Zhvillimi i proceseve të raportimit dhe përgjegjshmërisë											
Trajnime intensive për Drejtorët e Shkollave											
Pilotimi i autonomisë së shkollës											
100 shkolla pilot funksionojnë si autonome											
50 % e shkollave si autonome											
100% e shkollave si autonome											
C 1.4 Menaxhimi i sistemit të informacionit në sektorin e arsimit											

Hartimi i kuadrit për politikat EMIS											
Vlerësimi dhe negocimi i kapaciteteve të infrastrukturës											
Identifikimi dhe prokurimi i pajisjeve të nevojshme											
Pilotimi dhe trajnimi i stafit që mbledh të dhënat											
Pilotimi dhe trajnimi i stafit që analizon dhe raporton mbi të dhënat											
EMIS vepron në nivel qendror dhe institucional											
EMIS pilotohet në 100 shkolla											
EMIS vepron në 50% të nivelit rajonal dhe shkollor											
EMIS vepron në 100% të nivelit rajonal dhe shkollor											
C1.5 Raportimi dhe sigurimi i cilësisë											
Zhvillimi i indikatorëve të rinj të cilësisë											
Zhvillimi i udhëzimeve mbi raportimin											
Trainimi i supervisorëve & drejtorëve në procedurat e reja .											

C 2. Përmirësimi i cilësisë së procesit mësimor (mësimdhënie/nxënie)											
Aktivitetet	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
C 2.1 Zhvillimi i kurrikulës											
Hartimi i një kornize të përgjithshme kurrikulare kombëtare (KKK)											
Zhvillimi i udhëzimeve/politikave në zbatimin e KKK											
Zhvillimi i planeve mësimore të arsimit bazë mbështetur në KKK											
Përgatitja e udhëzuesve të mësuesve për planet mësimore të nivelit fillor											
Pilotimi i kurrikulës së re për klasat 1-9											
Trainimi i mësuesve në përdorimin e kurrikulës së re.											
Zbatimi kombëtar i kurrikulës së re për arsimin bazë											
Zhvillimi i planeve mësimor të shkollës së mesme bazuar në KKK											
Përgatitja e udhëzuesve të mësuesve për kurrikulat e reja të arsimit të mesëm											
Pilotimi i kurrikulës së re për klasat 10 -12											
Trainimi i mësuesve në përdorimin e kurrikulës së re për arsimin e mesëm											
Zbatimi kombëtar i kurrikulës së re për arsimin e mesëm											
C 2.2 Zhvillimi i profesionit të mësuesit											
Zhvillimi i sistemit për të dhënat mbi mësuesit në EMIS											
Forcimi i agjencive për zhvillimin e profesionit të mësuesit											
Rishikimi dhe forcimi i kurrikulës së trajnimit të mësuesve											
Rishikimi i kushteve të punësimit të mësuesve											
Rishikimi i trajnimit të mësuesve në detyrë dhe trainimi për ngritjen profesionale të mësuesve											
Zhvillimi i akreditimit të profesionit të mësuesit dhe i sigurimit të cilësisë											
C 2.3 Hartimi i teksteve shkollore											
Zhvillimi i procesit për futjen e kurrikulës (përmbajtjes) së re në tekstet shkollore											
Koordinimi i kërkesës për tekste me sistemin EMIS											
Pilotimi i privatizimit të botimeve të teksteve shkollore											
Pilotimi i mekanizmave për mbulimin e kostos për një grup (seri) të vogël tekstesh shkollore											

Përsheptimi i privatizimit dhe mbulimi i kostos											
Trainimi i autorëve të teksteve shkollorë											
Sigurimi i teksteve shkollorë për klasat 1-9											
Sigurimi i teksteve shkollorë për klasat 10-12											
C 2.4 Burimet mësimore alternative											
Zhvillimi i politikave për bibliotekat shkollorë											
Zhvillimi i politikave për tekstet alternativë											
Zhvillimi i politikave për kompjuterat në shkollë											
Trainimi i mësuesve/drejtorëve në përdorimin e burimeve alternative											
Prokurimi i burimeve alternative minimale për shkollën											
30% e shkollave kanë burime alternative											
C 2.5 Provimet dhe monitorimi											
Forcimi i kapacitetit të QKAVP-s											
Hartimi i vendeve të punës dhe funksioneve të qarta të QKAVP-s											
Hartimi i indikatorëve											
Pilotimi i tre lëndëve në klasat 9-11/ provimet kombëtare											
Pilotimi i proceseve kombëtare monitoruese											
Zhvillimi i provimeve kombëtare për klasat 1-9											
Zhvillimi i provimeve për arsimin e mesëm											
Zhvillimi i raporteve monitoruese në mes të vitit;											
Trainimi i ekspertëve lokal											

C 3. Financimi i arsimit parauniversitar											
Aktivite	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
C 3.1 Rishikimi i buxhetit të Arsimit Parauniversitar											
Hartimi i një modeli transparent financiar											
Ndarja e kontributeve të dhëna nga çdo grup interesi											
Financim i ndarë sektorial në bllok grant											
Financim i ndarë me buxhet të kushtëzuar dhe të pakushtëzuar											
Rishikimi i shpërndarjes shprehur në % në sektor											
C 3.2 Instrumentat e transferimit të fondeve të buxhetit											
Ndarja e granteve bllok në korniza kohore											
Zhvillimi i modelit të financimit "për nxënës"											
Zhvillimi i përgjegjshmërisë së fondeve të PV											
Zhvillimi i mekanizmave për financimin e decentralizimit											
zhvillimi i monitorimit dhe përgjegjshmërisë së financimit											
Trajnim i plotë në të gjitha nivelet											
C 3.3 Rritja e efikasitetit në financimin e nën-sektorëve											
Zhvillimi i sistemit për ndarjen e informacionit të financimit / buxhetit											
Tërheqja e fondeve nga sektori privat											
Hartimi i legjislacionit për të inkurajuar shkollat në mbledhjen e fondeve											
Negocim për përjashtimin nga taksat të investimeve në arsim											
Incimi i procesit për të inkurajuar publikun për financimin e arsimit											
C3.4 Rishikimi i programeve të investimit											
Prioritizimi i rehabilitimit dhe ndërtimeve											
Krijimi i modelit të financimit për mirëmbajtjet											
Hartimi i legjislacionit për investime direkte											
Shkollat planifikojnë projektet e investimeve											
C3.5 Këshillimi dhe mbështetja/ekspertiza											
Trainimi i këshilluesve që do punojnë në nivel Ministrie											

Trainimi i këshilluesve që do të punojnë në nivel rajonal/PV											
Trainimi i këshilluesve që do të punojnë në nivel shkolle											

C.4 Krijimi i kapaciteteve dhe zhvillimi i burimeve njerëzore											
Aktivitete	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
C 4.1 Shërbimi arsimor ndër-sektorial											
Krijimi i grupit këshillues ndërsektorial											
Ndërgjegjësimi dhe përfshirja publike											
C 4.2 Racionalizimi i shkollave											
Fillimi i procesit për racionalizimin e shkollave											
Zhvillimi i vetëdijes së publikut për reformën arsimore											
Fillimi i procesit për të siguruar parimin e barazisë dhe aksesit											
Zbatimi i racionalizimit të shkollave											
C 4.3 Inspektimi dhe ndihmë											
Krijimi i roleve të reja si kontrollues/këshillues											
Zhvillimi i profesionalizmit dhe besimit											
Trainimi i inspektorëve të shkollave në rolet e reja											
C 4.4 Profesionalizimi i mësuesve											
Ripërcaktimi i pozicionit të mësuesit me kohë të plotë											
Përshtatja e statusit të mësuesve me atë të punonjësve civilë											
Diversifikimi i kompetencave të mësuesit											
Mbështetja e krijimit të shoqatave të mësuesve për shkëmbim përvoja profesionale											
C 4.5 Lëndët me përzgjedhje kurrikulare dhe specializime											
Hartimi i kurrikulave për të reflektuar çdo nevojë											
Konsolidimi i lëndëve duke rritur kohën e nxënies											
Trainimi i ekspertëve që do të ndërmarrin punën (përgjegjësinë) e mësipërme											
C 4.6 Hartimi i Politikave në bazë të të dhënave											
Hartimi i proceseve për bërjen e politikave në bazë të të dhënave											
Zhvillimi i kapaciteteve në përdorimin e të dhënave për të testuar idetë											
Trainimi i stafit të SAPP në analizën dhe raportimin e të dhënave											

Pjesa D

PËRMBLEDHJE E PREVENTIVIT TË KOSTOVE

Llogaritja e kostove u realizua në bazë të kostove të përafërta për njësi të mbledhura nga aktivitete të mëparshme të njëjta të ndërmarra nga MASH, Drejtoria e Zhvillimit të Kurrikulave, OJF-të vendase dhe të huaja. Për më shumë, ky informacion na siguroi një bazë për të llogaritur koston. Gjithësesi duhet theksuar se këto shifra nuk mund të merren kurrësesi si shumë të sakta. Ky preventiv që del në këtë përmbledhje duhet të shihet dhe trajtohet me shumë kujdes.

Llogaritja e koston bazohet në supozimet e mëposhtme:

1. Inputi i siguruar nga asistenca e huaj teknike është USD \$800 çdo ditë. Kjo për-fshin udhëtimin, akomodimin, dietat dhe honoraret.
2. Inputi i siguruar nga eksperti vendas është USD150 çdo ditë. Kjo përfshin udhëtimin, akomodimin, dietat dhe honoraret.
3. Pjesëmarrësve vendas do t'u paguhet një shumë totale prej USD\$50 çdo ditë. Kjo shumë përfshin udhëtimin, akomodimin dhe dietat.
4. Kostot për marrjen me qera të dhomës, marrjen me qera të pajisjeve si dhe shpen-zimet e rastit që lidhen me kryerjen e workshopeve, trajnimeve etj., nuk përfshihen në kostot e paraqitura këtu. Këto nuk futen as kostot që rrjedhin nga infalcioni apo variacionet e shkëmbimit që ndodhin për shkak të luhatjes së dollarit..

Për të kuptuar procesin e llogaritjes së koston referoju pjesës E. Kjo pjesë paraqet treguesit e matshëm me matricën e inputit të burimeve, të cilat nga ana e tyre shoqë-rojnë procesin e llogaritjes së preventivit të kostove. Kostoja agregate për aktivitetet e paraqitur nën secilën nga fushat kryesore të strategjisë paraqitet si më poshtë vijon:

D.1 QEVERISJA: REFORMIMI DHE FUQIZIMI I KAPACITETIT MENAXHUES

D.1.1 Reformimi i MASH	288,000
D.1.2 Decentralizimi..	282,750

D.1.3 Autonomia e shkollave.....	738,000
D.1.4 Menaxhimi i sistemit të informacionit në sektorin e arsimit	176,000
D.1.5 Raportimi dhe sigurimi i cilësisë	60,000
TOTALI	1,544,750

D.2 PËRMIRËSIMI I CILËSISË SË PROCESIT MËSIMOR (MËSIMDHËNIE/NXËNIE)

D.2.1 Zhvillimi i kurrikulës.....	4,155,000
D.2.2 Zhvillimi i profesionit të mësuesit	1,683,000
D.2.3 Hartimi i teksteve shkollore.....	4,597,000
D.2.4 Burimet mësimore alternative	1,069,000
D.2.5 Provimet dhe monitorimi	1,274,000
TOTALI	12,778,000

D.3 FINANCIMI I ARSIMIT PARAUNIVERSITAR

D.3.1 Rishikimi i buxhetit të Arsimit Parauniversitar	176,000
D.3.2 Instrumentat e transferimit të fondeve të buxhet.....	150,500
D.3.3 Rritja e efikasitetit në financimin e nënsektorëve	63,500
D.3.4 Rishikimi i programit të investimeve.....	185,624,660
D.3.5 Këshillimi dhe mbështetja/ekspertiza	84,500
TOTALI	186, 099,160

D.4 KRIJIMI I KAPACITETEVE DHE ZHVILLIMI I BURIMEVE NJERËZORE-NJË NDRYSHIM KONCEPTUAL

D.4.1 Shërbimi arsimor ndërsektorial	44,250
D.4.2 Racionalizimi i shpërndarjes së shkollave	99,000
D.4.3 Inspektimi dhe ndihmë	34,230
D.4.4 Profesionalizimi i mësuesve	85,000
D.4.5 Lëndët me përzgjedhje kurrikulare dhe specializimet.....	66,500
D.4.6 Hartimi i Politikave, i orientuar nga kërkimi i në bazuar në të dhënat	139,500
TOTALI	\$467,480

Kostoja totale e llogaritur për zbatimin e reformës gjatë 10 viteve të ardhëshme do të jetë **USD\$ 200 889 390**. Duhet theksuar se pjesa më e madhe e kësaj shume do të zihet nga punime kapitale, si rehabilitime shkollash, etj.

PJESA E

MATRICAT E INPUTIT TË BURIMEVE

Informacioni në matrica është organizuar në formën e mëposhtme:

1 Gjikimi kryesor për llogaritjen e kostove listohet si nëntitull për kolona të ndryshme.

2 Shumë aktivitete dhe rezultate të pritshme përkoinë pjeërisht me njëra tjetrën ndaj hijëzimi përdoret për të grupuar aktivitetet, inputet e rrjedhura nga konsultimet, seminarët/workshopet dhe numri i pjesëmarrësve etj. Për shembull, në Shtojcën E 1, Asistenca Teknike e Huaj dhe Ekspertët Lokal kanë 12 dhe 24 muaj për inputet respektivisht për të kryer të gjitha detyrat që dalin të hijëzuara. Në të njëjtën mënyrë, në të njëjtën matricë, numri i njerëzve që merr pjesë në programet e trainimit ndahet në 2 grupe prej 20 vetash, të cilat tregohen nga hijëzimet respektive.

3 Koha e caktuar për secilin aktivitet do të jetë koha totale minimale. Mënyra sesi kjo kohë do të shpërndahet në arritjen e objektivave do të përcaktohet me përgatitjen e planeve individuale të detajuara për secilin aktivitet. Megjithatë koha minimale e kërkuar ka rëndësi primare nëse pretendohet të arrihet një nivel i mjaftueshëm arritjeje. Supozohet që nevojitet një trajnim minimal për të filluar zbatimin e procesit të reformës, i cili duhet të integrohet me aktivitetet e përditshme të MASH dhe të mbështetet nëpërmjet granteve të MASH, si zhvillim profesional për përmirësim të vazhdueshëm.

4 Burimet/pajisjet e shënuara në matricë përfshijnë vetëm artikujt thelbësor. Mungesa e të dhënave të sakta mbi atë që disponohet brenda nënsektorit dhe, shpesh, të dhënat kontradiktore, *ulin shkallën e saktësisë*. Megjithatë, besojmë se të gjitha të dhënat e rëndësishme për burimet që kanë impakt në zbatimin e Strategjisë së Arsimit Parauniversitar 2004-2015 trajtohen në detaje.

5 Numri i workshopeve, seminareve trainuese është gjithashtu tregues dhe kufizohet në kriteret minimale. Numri i propozuar u vendos për të siguruar nivele të arsyeshme të anagazhimit nga të gjitha nivelet dhe grupet e interesit.

6 Numri i pjesëmarrësve që pritet të përfshihen në seminarët specifike si dhe departamentet e strukturat vartëse të tyre që duhet të përfaqësohen,

shënohen në matricë për t'u siguruar që njerëzit, të cilët do të përgjegjen për realizimin e detyrave të përcaktuara, të ndjekin seminarët që do të organizohen.

7 **Rradhët** e caktuara për secilin nëntitull aktiviteti paraqesin një përmbledhje të inputit për secilin aktivitet dhe nën preventivin e kostos shënohet kostoja totale për atë aktivitet. Kjo sasi i transferohet **përmbledhjes** së kostos në seksionin D.

Kjo pjesë përshkruan supozimet e përdorura për të skicuar dhe llogaritur kostot:

1 *Nevoja për ekspertë të huaj dhe vendas, të cilët do të sigurojnë asistencën teknike të specializuar konsiderohet e rëndësishme për zbatimin me sukses të projektit.*

Financimi plotësues është i nevojshëm për të fituar kohë për stafin ekzistues dhe/ose për të caktuar staf të ri të cilët do të punojnë intensivisht për realizimin e veprimtarive të reformës. Eksperienca e mëparshme në Shqipëri, si dhe në vende të tjera në zhvillim, ka treguar se stafi ekzistues në MASH, kur i kërkohet të realizojë detyra shtesë që lidhen me reformën në arsim, nuk është shumë i angazhuar pasi ndjehen të mbingarkuar. Këta punonjës nuk arrijnë të realizojnë detyrat dhe kjo sjell mosrealizimin e aktiviteteve të parashikuara të reformës.

2 *Trainimi dhe krijimi i kapaciteteve*

Numri minimal i ditëve të trainimit i caktuar për çdo aktivitet ÷ me numrin e propozuar të workshopeve = ditët për secilin aktivitet

Ditët për secilin workshop x me numrin e pjesëmarrësve = numri i ditëve

Numri i ditëve x USD 50 çdo ditë = kostoja totale për aktivitet

3 *Kostot e rehabilitimit*

Preventivi u llogarit në bazë të punës së ndërmarrë nën kreditin e Bankës Botërore 3343-ALB, i cili përfundoi në vitin 2004.

44 shkolla u rehabilituan me një kosto prej USD \$ 6,000, 000 (afërsisht)

Kostoja mesatare për shkollë = USD\$ 136, 366 (afërsisht)

40% e shkollave ende nuk është rehabilituar = 1360 shkolla

Prandaj, kostoja totale e rehabilitimit të 1360 shkollave = **USD\$ 185, 457, 760** që do të shtrihet në 10 vjet.

4 Kostot e teksteve shkollore u siguruan nga specialistët e teksteve në MASH. Një kosto për njësi prej afro USD\$1.00 u sugjerua për librat e klasës së parë. Kjo kosto përfshin hartimin, zhvillimin dhe kostot e botimit të teksteve. Megjithatë, në mungesë të kostove më të fundit për tekstet e arsimit të detyrueshëm dhe të mesëm, kostoja e mësipërme për njësi u përdor për të llogaritur pjesën e financimit të teksteve të arsimit parauniversitar nga qeveria. Ndaj duhet pasur parasysh që kostot totale të teksteve të trajtohen me kujdes dhe të rishikohen kur të mundësohet sigurimi i të dhënave më të sakta.

E 1. Qeverisja: Reformimi dhe fuqizimi i kapacitetit menaxhues – Matrica e Input-it të Burimeve

Aktivitetet	Asist/teknik huaj	Ekspertët vendas	Programet trainimit	Burimet & Pajisjet	Nr. i workshop.	# i njerëzve të përfshirë	Depart. Përgjegjës	Preventivi kostove
E 1.1 Reformimi i MASH	12 muaj	24 muaj	9 javë		9 wshops	96 njerëz		288000
Përshkrimi i qartë i vendeve të punës	12 muaj	24 muaj	2 javë		2 wkshope	20 njerëz	MASH	269000
Zhvillimi i standardeve minimale të performancës								
Zhvillimi i skemave nxitëse për të inkurajuar nivele të larta të performancës								
Manuali i procedurave për menaxhimin në bazë performance (MBP)								
Transferimi i menaxhimit me bazë performance (MBP) tek institucionet			2 javë		2 wkshope	36 njerëz		9000
Transferimi i menaxhimit me bazë performance (MBP) në nivel rajonal dhe nivel shkolle							MASH	
Trajnime intensive në mbështetje të ndryshimeve			5 javë		5 wkshope	40 njerëz	Rajonale	10000
E 1.2 Decentralizimi	12 muaj	24 muaj	13 javë		26 wkshope	150 njerëz		282,750
Hartimi i udhëzimeve për funksionet që do të decentralizohen	12muaj	24muaj						264000
Vende të qarta pune dhe përgjegjësi								
Proceset dhe procedurat për raportim dhe sigurimi i cilësisë								
Pilotimi i decentralizimit tëshwrbimit arsimor të një rajoni (në tërë vertikalen e saj) në menaxhimin e MASH							MASH, PV	
Trainimi i stafit mësues në nivel rajoni, komune dhe shkolle			13 javë		26 wkshope	150 njerëz	Shkolla, SHPM	18,750
E 1.3 Autonomia e shkollës	6 muaj	24muaj	18 javë		26 wkshope	2700		738,000
Zhvillimi i politikave të qarta për rolet e reja të drejtorëve	6 muaj	24muaj						168000
Zhvillimi i roleve të reja për shoqatat e prindërve dhe mësuesve si dhe i bordeve të shkollave								
Zhvillimi i proceseve të raportimit dhe përgjegjshmërisë								
Trajnime intensive për Drejtorët e shkollave			13 javë		13 wkshope	2000	PV, Shkolla,	500000
Pilotimi i autonomisë së shkollës			5 javë		13 wkshope	700	SHPM	70000
E 1.4 Menaxhimi i sistemit të informacionit në sektorin e arsimit	7 muaj	18 muaj	12 javë		19 wkshope	60 njerëz		176,000

[illegible]

E 2. Përmirësimi i cilësisë së procesit mësimor (mësimdhënie/nxënie) - Matrica e input-it të Burimeve

Aktivitete	Asist. teknike E huaj	Ekspert lokal	Training Programs	Burimet & pajisjet	Nr. i workshopeve	# Injerëzve të përfshirë	Departamenti përgjegjës	Preventivi I kostove
E 2.1 Zhvillimi i kurrikulës	9 muaj	18 muaj	14 javë		30 wkshope	20020		4,155,000
Hartimi i një kornize të përgjithshme kurrikulare kombëtare (KKK)	3muaj		2 javë		4 wkshope	20	MASH/DZHK	50000
Zhvillimi i udhëzimeve/politikave në zbatimin e KKK								
Zhvillimi i planeve mësimore të arsimit bazë bazuar në KKK	6 muaj	6 muaj		30000 plane mesimor				144000
Përgatitja e udhëzuesve të mësuesve për planet mësimore të arsimit bazë		3 muaj		30000				39000
Pilotimi i kurrikulës së re për klasat 1-9						1000	DZHK/AT	
Trainimi i mësuesve në përdorimin e kurrikulës së re.			6 javë		13 wkshope	19,000	MASH/AT	2500000
Zbatimi kombëtar për kurrikulën e re të arsimit bazë							DZHK/AT	
Zhvillimi i planeve mësimor të shkollës së mesme bazuar në KKK		6muaj		10000 syll				28000
Përgatitja e udhëzuesve të mësuesve për kurrikulat e reja të shkollës së mesme		3muaj		10000				19000
Pilotimi i kurrikulës së re për klasat 10-12								
Trainimi i mësuesve në përdorimin e kurrikulës së re të shkollës së mesme			6 javë		13 wkshope	1000	DZHK/AT	
Zbatimi kombëtar i kurrikulës së re të shkollës së mesme						10,000	MASH/AT	1375000
							DZHK/AT	
E 2.2 Zhvillimi i profesionit të mësuesit	6 muaj	24 muaj	4.5 javë		19 workshop	40220		1,683,000
Zhvillimi i sistemit për të dhënat mbi mësuesit në EMIS	6 muaj	12 muaj						132000
Forcimi i agjencive për zhvillimin e profesionit të mësuesit			1 javë		1 wkshope	20	TDA, MASH	5000
Rishikimi dhe forcimi i kurrikulës së trajnimit të mësuesve							dhe	
Rishikimi i kushteve të punësimit të mësuesve		12 muaj					Rajonale	36000
Rishikimi i trajnimit të mësuesve në detyrë dhe trainimi për ngritjen profesionale të mësuesve								
Zhvillimi i akreditimit të profesionit të mësuesit dhe i sigurimit të cilësisë			1 javë		5 wkshope	200		10000
Trainimi i mësuesve në metodat e reja të mësimdhënies			4 javë		13 wkshope	20,000		1500000

E 2.3 Hartimi i teksteve shkollore	6.5muaj	18 muaj	1.5		6 wkshope	170		4,597,600
Zhvillimi i procesit për futjen e përmbajtjes së re në tekstet shkollore	6 muaj	18muaj	.5 javë		1 wkshope	20 njerëz	DZHK	152000
Koordinimi i kërkesës për tekste me sistemin EMIS								
Pilotimi i privatizimit të botimeve të teksteve shkollore								
Pilotimi i mekanizmave për mbulimin e kostos për një grup (seri) të vogël tekstesh shkollore			2 javë		5 wkshope	100 njerëz	PV, MASH	10000
Përshpejtimi i privatizimit dhe mbulimi i kostos							DZHK	
Trainimi i autorëve të teksteve shkollore	.5 muaj		1.5 javë		2 javë	50 njerëz		15600
Sigurimi i teksteve shkollore për klasat 1-9				Filllore 3-Detyrushl -12 lëndë	4,068,000 kopje @ \$1.00 çdo			4,068,000
Sigurimi i teksteve shkollore për klasat 10-12				11 lëndë	1,322,000 kopje @ \$1.00 çdo 30% subvenc)			352,000
E 2.4 Burimet mësimore alternative	1muaj	1.5 muaj	5 javë		5 ~orkshope	200		1,069,000
Zhvillimi politikave për bibliotakat shkollore	1muaj	1 muaj						18000
Zhvillimi i politikave për tekstet alternativë								
Zhvillimi i politikave për kompjutera në shkollë								
Trainimi i mësuesve/drejtorëve në përdorimin e burimeve alternative		1 muaj	5 javë		5 wkshope	200 njerëz		13000
Prokurimi i burimeve alternative minimale për shkollën								
30% e shkollave kanë burime alternative				1020 shkolla	\$1000 per shkolla			1020000
E 2.5 Provimet dhe monitorimi	6muaj	18 muaj	2 javë		2 ~kshope	200		1,274,000
Forcimi i kapacitetit të QKAVP-s	6 muaj	18 muaj						150000
Përcaktimi i hapsirave të punës dhe funksioneve të qarta të QKAVP-s								
Hartimi i indikatorëve								
Pilotimi i tre lëndve në klasat 9-11/ provimet kombëtare				printime provime	12 lëndë x 63,500 student			762,000
Pilotimi i proceseve kombëtare monitoruese								
Zhvillimi i provimeve kombëtare për klasat 1-9				printime provime	11 lëndë X 32,500 student			357,500
Zhvillimi i provimeve për arsimin e mesëm								

STRATEGJIA KOMBËTARE E ARSIMIT 2004 – 2015

Zhvillimi i raporteve monitoruese gjysëm-vjeçare;								
Trainimi i ekspertëve lokal			2 javë		2 wkshope	200 njerëz		5000

[illegible]

E 3.4 Rishkimi i programeve të investimit	4 muaj	27 muaj	4.6 javë		12 workshop	217		185 624 660
Prioritizimi i rehabilitimit dhe ndërtimeve	3 muaj	24 muaj						120000
Krijimi i modelit të financimit për mirëmbajtjet			1 javë		2 wkshope	65	PV & MASH	8200
Hartimi i legjisllacionit për investime direkte	1 muaj	3 muaj	2 javë		6 wkshope	100	PV dhe private	33500
Shkollat planifikojnë projektet e investimeve							Kompani	
Trainimi në planifikimin e pajisjeve			1.6 javë		4 wkshope	52		5200
Pajisja në rreth 40 % shkollave (1360)				40% e shkollave				185457760
E 3.5 Këshillimi dhe mbështetja/ekspertiza	1 muaj	12 muaj	4 javë		5 ëorkshop	150		84500
Trainimi i këshilluesve që do punojnë në nivel Ministrie	1 muaj	12 muaj	1 javë		2wkshope	40	MASH	57000
Trainimi i këshilluesve që do të punojnë në nivel rajonal/PV			2 javë		2 wkshope	70	RAJ & PV	17500
Trainimi i këshilluesve që do të punojnë në nivel shkolle			1 javë		1 wkshope	40	Shkolla	10000

E 4. Krijimi i kapaciteteve dhe zhvillimi i burimeve njerëzore – Matrica e Input-it të Burimeve

Aktivitete	Asist. teknike E huaj	Ekspert lokal	Program trainimi	Resoures & Equipment	Nr. i workshopeve	# I njerëzve të përfshirë	Departamenti përgjegjës	Prventivi I kostove
E 4.1 Shërbimi arsimor ndër-sektorial	1muaj	9 muaj	2 javë	secretariat	6 wkshope	15 njerëz	MASH	44250
Krijimi i grupit këshillues ndërsektorial	1muaj	3 muaj	2 javë	sekretari	6 wkshope	15 njerëz	MASH	26250
Ndërgjegjësimi dhe përfshirja publike		6 muaj						18000
E 4.2 Racionalizimi i shkollave	2muaj	18 muaj	6 javë		26 ~kshope	13 njerëz	MASH & PV	99000
Fillimi i procesit për racionalizimin e shkollave	1muaj	6 muaj		Zyra				34000
Zhvillimi i vetëdijes së publikut për reformën arsimore	1muaj	12 muaj		Pajisje				52000
Fillimi i procesit për të siguruar parimin e barazisë dhe aksesit				Transmetim Media				
Zbatimi i racionalizimit të shkollave						26 njerëz		1300
~orkshope të grupeve të interesit			6 javë		26 wkshope		MASH & PV	
E 4.3 Inspektimi dhe ndihmë	1muaj	3 muaj	4 javë		13wkshope	120 njerëz		34230
Krijimi i roleve të reja si kontrollues/ndihmues/	1muaj	3 muaj						25000
Zhvillimi i profesionalizmit dhe besimit								
Trainimi i inspektorëve të shkollave në rolet e reja			4 javë		13 wkshope	120 njerëz	MASH, PV,	9230
							Drejtor i shkollave	
E 4.4 Profesionalizimi i mësuesve	2 muaj	12 muaj	4 javë		10 wkshope	170 njerëz		85000
Ripërcaktimi i pozicionit të mësuesit me kohë të plotë	2 muaj	12 muaj	1.6 javë		4 wkshope	20 njerëz	MASH, Minst. Financave	70000
Përshtatja e statusit të mësuesve me atë të punonjësve civilë			1.6 javë		4 wkshope	20 njerëz	PV, Mesues	2000
Diversifikimi i kompetencave të mësuesit						30 njerëz		3000
Mbështetja e krijimit të shoqatave të mësuesve për shkëmbim përvojë profesionale			0.8 javë		2 wkshope	100 njerëz	Mësues	10000
E 4.5 Lëndët me përzgjedhje kurrikulare dhe	1 muaj	6 muaj	8 javë		15 wkshope	230 njerëz		66500

specializime								
Hartimi i kurrikulave për të reflektuar çdo kërkesë	1 muaj	6 muaj	2 javë	Lidhje Interneti	2 wkshope	15 njerëz		41500
Konsolidimi i lëndëve duke rritur kohën e nxënies				modele të reja		15 njerëz		
Trainimi i ekspertëve që do të ndërmarrin punën e sipërme			6 javë		13 wkshope	200 njerëz	CD, Inspektor	25000
							Mesues & Drejtor	
E 4.6 Hartimi i Politikave në bazë të të dhënave	6 muaj	12 muaj	4 javë		13wkshope	50 njerëz		139500
Hartimi i proceseve për hartimin e politikave në bazë të të dhënave	6 muaj	12 muaj		kompjutera				132000
Zhvillimi i kapaciteteve në përdorimin e të dhënave për të testuar idetë				Software stat.				
Trainimi i stafit të SAPP në analizën dhe raportimin e të dhënave			6 javë		10wkshope	50 njerëz	MASH Qendrorel & Rajonale	7500